

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 157 (33).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 14. novembril
1924. a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 82 Riigikogu liiget.
Walitsuse loosis: rahaminister **O. Strandman**, kohtuminister **R. Gabrel**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Kark**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, siseminister **Th. Rõuk**, põlutööminister **A. Kerem**.

P ä e w a k o r d :

1. Walga linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — III lugemisel.

2. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

3. Seadus eraadwokaatide kohta — III lugemisel.

4. Kaubandus-tööstuskoja seadus — üldkommisjoni ettepanek.

5. Kaubandus-tööstuskoja elluviimise seadus — üldkommisjoni ettepanek.

6. Tulumaksu muudatuste seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Tulumaksu-seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Tulumaksu-seaduse osalise muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Transiidwabaduse konventsiooni ja põhimääruste kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Wangimajade walitsemiskorra muutmisseadus — A. Jõeäär'e, K. Einbund'i ja M. Juhkam'i ettepanek.

11. Preemiate ja lisatasude maksmise seadus riigiraudteede teenijatele ja töölistele — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

12. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

13. Riigiteenistusseadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**, pärast abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wirma**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on kõigile Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra kohta on sõna Riigikogu liikmel Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Tänaesse päewakorda on wõetud wiimase päewakorrapunktina riigiteenistusseadus — II lugemisel ja eelwiimaseks päewakorrapunktiks hoolekandeseadus. Ma teeksin ettepaneku need punktid ümber wahetada, nii et wiimaseks punktiks tuleks hoolekandeseadus ja eelwiimaseks punktiks riigiteenistusseadus. Ja seda nimelt järgmistel põhjustel: siamaani on kõik see aeg toonitatud, et hoolekandeseadust on aega kümme aastat teostada. (Pahemalt poolt: Kes on seda rääkinud?) Seda on igalpool räägitud. Riigiteenistusseadust on aga tarwis juba 1. jaanuariks 1925. a., kuna hoolekandeseadusel pole nii kiiret iseloomu. (M. Martna, sd.: Alatakse nüüd ja kuue aasta jooksul wiiaakse ellu. Ja kui nüüd ei alata, siis ei saa teda ka ellu wiia.) Mina arwan, kuus aastat on ikkagi pikem tähtaeg, kui 1. jaanuar 1925., sellepärast, kui riigiteenistusseadus selleks ajaks läbi ei saa wiidud, siis tekiwad takistused ühe teise tähtsa seaduse, see on pensioniseaduse elluviimisel. Teen ettepaneku need päewakorrapunktid ära wahetada.

A. Jõeäär (sd.): Panen ette wõtta päewakorra kümnes punkt päewakorra esimeseks punktiks. Nimelt wangimajade walitsemiskorra muutmisseadus, mille juures tegemist ainult komisjoni andmise ettepanekuga, selleks kulub ainult paar minutit, kuna aga wõimalik on, et täna wõib olla kümnenda päewakorrapunktini ei jõuta. Selletõttu panen ette see päewakorrapunkt esimeseks päewakorrapunktiiks wõtta.

J. Woiman (sd.): Ma waidlen härra Holberg'i ettepaneku vastu ja järgmistel motiividel: Hoolekandeseaduse teise lugemisega on juba algust tehtud ja kui nüüd tahetakse harilikust korrast kõr-

wale kalduda, siis on see teatud traditsioonide rikkumine.

Teiseks, mis puutub härra Holberg'i ütelusesse, nagu hakataks hoolekandeseadust alles 6 aasta pärast teostama, siis ei wasta see tõele, sest hoolekandeseadust hakatakse teostama tema wastuwõtmisega.

Juhataja K. Wirma: Päewakorra muutmise kohta on esitatud kaks ettepanekut. Üks Riigikogu liikme Holberg'i poolt: 13. ja 12. punkt ära wahetada, ja teine Riigikogu liikme Jõeäär'e poolt: päewakorra 10. punkt esimeseks punktiks paigutada. Asun Riigikogu liikme Holberg'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud. (Hüüded: Ära lugeda!) Nõutakse äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 26 häält, wastu 22 häält, — seega wastuwõetud.

Asun Riigikogu liikme Jõeäär'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud. Seega on päewakord kindlaks määratud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaannete ettekandmiseks.

2. Teadaandmine Sekretäär T. Kalbus: Riigikogu juhatusel on teatada, et wälja on langenud Riigikogust 14. novembril 1924. a. Mihkel Pikkur — tööraha ühise wäerinna Pärnumaa walimisringkonna nimekirja järele. Asemele astunud Johann Põlenik, sama walimisringkonna nimekirja järele.

3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Edasi on teatada, et järgmised seaduseelnõud on Riigikogu juhatusel poolt komisjonidesse antud:

Aktiisiseaduse osalise muutmise seadus — üldkomisjoni.

Seadus eelkrediidi awamise kohta sõjaministeeriumile — rahaasjanduse komisjoni.

Seadus üldise raudteeseaduse §§ 23, 24, 25, 26 ja 148 muutmise kohta — üldkomisjoni.

4. Wangimajade walitsemiskorra muutmisseadus — A. Jõeäär'i, K. Einbund'i ja M. Juhkam'i ettepanek.

A. Jõeäär (sd.) (kohalt): Teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu üldkomisjoni läbiwaatamiseks anda. Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud käesolew seaduseelnõu üldkomisjoni anda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud.

5. Walga linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — III lugemisel. Oma walitsuse komisjoni aruandja O. Pärllin kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1, 2 ja 3.

Walga linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus.

§ 1. Walga maakonnast, Paju wallast eraldatakse ja wiiakse 1. jaan. 1925. a. Walga linna administratiivpiirkonda maamõõtja Kaitso poolt 1923. a. wõetud Walga linna administratiivpiirkonna kawal kollase joonega piiratud linna ümbruse maa-alad järgmises järjekorras:

1. Puraküla	23,80	tiinu
2. Hollerti maatükk	1,00	„
3. Putra	4,50	„
4. Altweski maa	4,99	„
5. Surnuaed	1,75	„
6. Ráni talu	70,14	„
7. Mäe-Rükeli talu	34,42	„
8. Ala-Rükeli talu osa	26,00	„

Kokku 166,60 tiinu.

§ 2. Nimetatud maa-alad wabastatakse § 1 tähendatud ajast alates kõigist maksudest ja kohustustest maakonna ja walla heaks ja nende peale laiendatakse linna kohta käiwad seadused ja määrused.

§ 3. Wabariigi Walitsusele tehtakse ülesandeks Walga linna administratiivpiirkonna plaan § 1 tähendatud piirides kinnitada ja siseministeeriumis alal hoida.

Juhataja K. Wirma: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastuwõetud.

6. Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **M. Juhkam** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri.

Riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus.

Aruandja **M. Juhkam** (loeb): Riigikogu poolt 20. juunil 1924. a. wastuwõetud riigiasutuste töö koondamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 83/84 — 1924. a.) § 1 täiendatakse järgmiselt:

Märkus 1. Riigikontrollis on ametnikkude ja teenijate wabastamise ning wastawate kohtade wakantseks jätmise õigus riigikontrollnõukogul.

Märkus 2. Riigiametnikkude ja teenijate ametist wabastamisel tuleb esimeses järjekorras wabastada neid, kes lühemat aega teenistuses seisnud.

Kohtuminister R. Gabrel: Austatud Riigikogu liikmed! Panen ette rkl. Uibopuu poolt tehtud ettepanek, see on märkus 2., tagasi lükata. Selles märkuses on öeldud, et riigiteenijate ja ametnikkude ametist wabastamisel tuleb eestkätt wabastada neid, kes lühemat aega ametis olnud. See märkus on ebamäärane selles mõttes, et pole ära tähendatud, mis see „lühemat aega“ tähendab ja missugust teenistusaega tuleb arwesse wõtta, kas ka wenaegne, wõi ainult eestiaegne teenistus, ja kas ainult see aeg, mis ametnik olnud selles asutuses, kus ta praegu teenib, wõi üldse kõik tema riigiteenistuse aeg kokku. See on esiteks. Teiseks takistaks see märkus töö otstarbekohast korraldamist. Igaltihel on teada, et kõigewanemad ametnikud igakord kõigeparemad ei ole. Kui asja nii korraldada, nagu märkus 2. ette näeb, siis tuleks lahti lasta need ametnikud, kes oma ülesannetega väga hästi toime saawad, kuna teine, kes juhtumisi kaua ametis olnud, jääks paigale, kuna ta igakord kõigeparema tööjõud ei ole. Seda arwesse wõttes teen ettepaneku märkus 2. tagasi lükata.

J. Uibopuu (rhsw.): Lugupeetud rahwasaadikud! Härra kohtuminister tegi ettepaneku, et märkus 2. arutusel olewast seadusest wälja jäetaks. Huwi-

taw on see, et sellesarnane ettepanek tuli kohtuministri poolt, kes seletas, et selle märkuse seadusesse jätmisega wõetakse ära wõimalus paremaid ametnikka teenistusse jätta. Ma ei kawatsenud selle seaduse juures pikemalt peatada, aga et kord see küsimus üles tõsteti, siis lubage tema kohta pikemalt mõned märkused teha. Kui see seadus läinud kewadel arutamisel oli, siis olid kahtlused, et see seadus wõiks poliitiliseks abinõuks saada, millega wõidaks ametnikka asutustest wälja tõrjuda. Osalt on see tegelikus elus ka nii wälja kujunenud, et wilunuid ametnikka, kes kauemat aega ametis olnud, lahti lastakse. See seadus seda küll otse ei näita, kuid seal on öeldud, et antakse Wabariigi Walitsusele õigus jätta 1924. aasta eelarwe kestwusel ametikohti wakantseks, ametnikka wabastades. Seal ei ole öeldud otse, missuguseid ametnikka tuleb wabastada, kuid see, kelle koht vähemwajaline, arwatakse wakantseks. Wõtame näiteks raudtee warustusosakonna wanema rewidendi, tema koht on vähemwajaline ning see likwideeritakse. Ma tahaksin nüüd näha, kuidas on wõimalik ilma selle märkuseta nimetatud ametnikku teenistusse jätta wõi paigutada vähema ameti peale. See märkus annab, nagu kohtuminister seletas, wõimaluse Wabariigi Walitsusele wabastada ametist neid, kes vähem aega teeninud, sest on arusaadaw, kes vähem aega teeninud, see ka oma ametis vähem wilunud on. (W a h e l h ü d e d k e s k e l t.) Kui Teie tulete nüüd demobiliseeritud sõjawäelastega ja ütlete, et neil selle märkusega teenistusse jäämiseks jalad alt ära löödud on, siis ei ole ma seda koguni mõelnud, ja esiteks ei wõi riik mitte ainult demobiliseeritud sõjawäelaste huwisid kaitsta, see ei oleks mitte õiglane, ja teiseks ei ole nende ametnikkude hulgas, kes siamaani wabastamisele kuulunud, kuigi palju demobiliseeritud sõjawäelasi, nii et eestkätt ei riiva see märkus mitte demobiliseeritud sõjawäelasi, waid neid, kes wilumata ametnikud olnud. Raudtee- ja postiteenijate organisatsioonide poolt on wist igale rühmale märgukiri saadetud, milles selle peale tähelepanu juhatakse, kuipalju sekeldusi käesolew seadus tegelikus elus esile kutsunud on. Kui meie tahame neid sekeldusi lasta edasi kesta ja ei kõrvalda neid abinõudega, mis meil käepärast oleksid, siis on iseasi, aga kui tahame kõrvaldada, siis üks sar-

nane abinõu on just märkus 2., mis annab võimaluse wabastada neid, kes wähemat aega teenistuses olnud. Kõigerohkem on tulnud sekeldusi ja pahesid raudtee- ja postiametkonnas, kus inimesed on teatud eri-ettewalmistusega, on kauemat aega kohtadel olnud ning seega wilunud ametnikud. Nüüd aga likwideeritakse mõni koht ära, jäetakse wakantseks, ja ometi ei ole õigust wastawal ametnikul pretendeerida, et tema edasi koha peale jääks, waid wõetakse uus amet tema ameti kõrwale teise nime all, aga teda tagandatakse ja ei wõeta mitte arwesse. Inimesi, kes on 22—23 aastat teenistuses olnud ja enne kui nemad pensioniõiguslikuks saawad, tagandatakse ametist. Aga mikspärast? Ma ei hakka siin mitte neid põhjusi wäljendama, neid põhjusi saab wõib olla eelarwe juures wäljendada. Inimesed, kes on kauemat aega kohtadel olnud, on sunnitud minema ja see ongi kutsunud selle märkuse ellu. Kuigi mina tahaks hääletada selle poolt, et see märkus ära jääks, siis peaks ometi selge olema, et selle märkuse ärakaotamisega ei wõetaks võimalust jätta paremaid ametnikka ametisse, see tähendab, kui likwideeritakse üks ametikoht ära wõi jäetakse wakantseks, siis peaks võimalus olema neid ametnikka paigutada teiste ametite peale. Minu arwates seda mitte ei wõi, sest selle seaduse põhimõte seda ei luba ja annab minule põhjust kahelda, kui palju õiglaselt sel korral talitatakse, kui see märkus ära jääb. Weel eile ütles minu parteisõber härra Tallmeister, et temale on teatud asutustest helistatud, et kui see märkus jääb sisse, et siis tuleb jätta ametisse neid ametnikka, kes Eesti iseseiswuse algupäewist ametis on. Wõib olla, et nad ei ole mitte kõigeparemad ametnikud ja wõib olla, need, kes on tulnud ametisse aasta wõi kaks hiljem, on paremad, aga missuguse südamega see ametnik peab minema, kes ametiasutusele aluse pani, kes oma tööga tõuke andis, et ta wääriliseks asutuseks sai. Riigikontroll-nõukogu ei ole... (J. Soots, põl.: Kas Teie mehi kontrollis palju on?) Härra Soots, siit ütles härra Martna sinna nurka sõna, mis pannipuhastamisega tegemist tegi ja see oleks ka Teile maksew.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Uibopuu, palun niisuguseid ütelsi mitte tarwitada. (L. Johanson, sd.: Igal Riigikogu liikmel peaks Wie-

deman'i sõnaraamat olema. Wiedeman'i sõnaraamatus on palju häidsõnu.)

J. Uibopuu (rhws.): Riigikontroll-nõukogul ei ole õigust nii talitada, et wanemaid ametnikka ametisse jättes wõib nooremaid wabastada, kui esimeste koht likwideeriti.

Kõige selle juures ei saa mina selle poolt olla... (Wahelhüüe J. Holberg'i, põl. poolt.) ...härra Holberg, mina Teie suu rookimise juurde ei lähe ja palun ka mitte minu suu rookimise juurde asuda.

Juhataja **K. Wirma**: Palun päewakorra juurde!

J. Uibopuu (rhws.): Mul ei ole mitte selge, et kui see märkus ära jääb, et siis võimalik on kauemat aega teeninud ametnikka ametisse jätta. Kui aga härra kohtuminister selle ära seletab, wõib olla, siis on võimalik selle poolt olla. Enne kui see seletatud ei ole, ei saa selle poolt olla juba sellepärast, et see seadus kõneleb ainult tegewuse pii-konnast käesolewa aasta eelarwe keswusel ja lubab ainult jätta kohti wakantseks, aga mitte ei anna võimalust ametnikka teiste kohtade peale paigutada.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Mina toetan üleswõetud teise märkuse seadusesse sissejätmist järgmistel põhjustel. Tegelik elu on näidanud, et ametist wabastamisel püütakse eestkätt wabastada wanemaid ametnikka ja teenijaid, kellel warsti aeg kätte jõuab, et nad pensioni wõiksid saada, kuid wabastatakse aasta wõi pool enne, kui weel pensioni aeg pole täis teenitud ja ametisse jääwad inimesed, kes paar kuud tagasi ametisse wõeti. Sarnane seisukoht on täiesti loomuwastane ja et mitte soowitaw ei ole, et sarnased wäärnähtused ette wõiksid tulla, oleks minu arwates tarwilik märkus 2., mis II lugemisel sisse wõeti, sellesse seadusesse ka sisse jätta.

Riigikontrolöör **A. Oinas**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikontrolli seisukohalt ei ole rkl. härra Uibopuu poolt ettepanud parandus wastuwõetaw. See tekitaks mõnesuguseid raskusi riigikontrolli ametkonna korraldamisel, sellepärast, et parandus on nii redigeeritud, et ta seda mõtet selgelt ei wäl-

jenda, mida rkl. härra Uibopuu temaga tahab awaldada. Selles paranduses on öeldud: Teenistusest wabastatakse eestkätt need ametnikud, kes vähem aega on teeninud. Missugust teenistust wõetakse siin arwesse, kas teenistust wiimasele kohal, kas teenistust Eesti wabariigi ajal üldse, wõi ka teenistust tsaariajal? Kui kogu ametniku teenistusaega silmas peetakse, siis wõiks asi tegelikult nii wälja kujuneda, et riigiasutused muutuksid wanade ametnikkude warjupaikadeks, ja loomulik on, et sel tingimusel ei saaks meie ametiasutustelt intensiivset ja wiljakat tööd nõuda. Sellepärast ei saa mina seda ettepanekut toetada. On täiesti asjata rkl. härra Uibopuu kartus, et kui tema parandus tagasi lükatakse, siis ametnikka tagandatakse, kes Eesti riigi algusest saadik ametis on olnud ja asutuste tegewuse nurgakiwe on rajanud. Loomulik, et sarnaseid ametnikka kõik asutused kõrgelt hindawad ja kellelgi soowi ei wõiks olla, inimesi, kes nurgakiwi rajajaks on olnud, lahti laskma hakata. Need ametnikud on iga riigiasutuse raudwaraks. Kuid teenistusest wabastamisel ja teenistusse jätmisel tuleb arwesse wõtta ka teisi asjaolusid peale ametniku teenistuse wanaduse, nimelt missugune haridus ametnikul on, üldse missugune tema tööwõime. Mina ei waidleks härra Uibopuu paranduse vastu, kui ta paremini oleks wormuleeritud ja kui paranduses oleks ka teised kriteeriumid arwesse wõetud, kuid kahjuks, sel kujul, nagu ta praegu on ette pandud, wõib ta ainult raskusi sünnitada.

Kohtuminister R. Gabrel: Härra Uibopuu seletustest sain mina nii aru, et tema selle parandusega on tahtnud hoopis teist kätte saada, kui seda, mis märkus 2 selles redaktsioonis, nagu ta esitatud, anda wõib. Härra Uibopuu seletuse järele tahab tema seda kätte saada, et kui üks ametkoht wakantseks jääb ja sealt tuleb ametnik wabastada, siis ei lasta mitte seda ametnikku lahti, kui tema teenistuse järele wanem on, waid tema wiiakse mingisuguse teise koha peale üle ja selle teise ameti endine ametnik tuleb siis lahti lasta. Niisugust kombinatsiooni wõi operatsiooni ei lase see märkus 2. oma praeguses redaktsioonis ette wõtta. Mina ütlesin juba, et see ebamäärane ja segane on, mida tõendab see asjaolu, et härra Uibopuu'l hoopis teine eesmärk on olnud, kui see, mis see

paragrahw oma praeguses redaktsioonis pakub. Niisugust segast märkust sinna üles wõtta oleks otstarbetu, ja sellepärast kordan oma warem tehtud ettepanekut, märkus 2. wälja jätta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja M. Juhkam: Minul ei ole põhjust härra kohtuministri ettepaneku vastu waielda. Pean tähendama, et riigiasutuste töö koondamise seadus maksab üldse ainult käesolewal aastal, ja absoluutset õiglust härra Uibopuu parandus ei suudaks maksma panna ka siis, kui selleks rohkem aega oleks. Härra Uibopuu'le wastuwäiteks wõin tuua järgmise näite: oletame, et sõjaajal on ametiasutustesse wõetud ametnikka, kes teenistusesse läksid selleks, et mitte wäeliinile minna. Kui nüüd täpselt härra Uibopuu nõude järele käia, tuleb wabastada ametnikud, kes sõja ajal olid wäeliinil, kes rahutegemisega wabanesid ja teenistusse astusid, kuna teenistusse jäeksid need, kes sõjateenistusest osa ei wõtnud.

See seisukoht on ju täitsa wastuwõtmatu, ja absoluutselt härra Uibopuu märkuse järele käia minu arwates ei saa. Walitsusel on põhjust märkusele vastu waielda. Märkuse peale wõib ka sisuliselt waadata, kui soowiawalduse peale: „tuleb eestkätt wabastada.“ Nii et mingisugust tagatist wõi kindlustust ta ametnikkudele ei anna ega maksma ei pane absoluutset õiglust.

Juhataja K. Wirma: Härra kohtuministri poolt on ette pandud teisel lugemisel wastuwõetud märkus 2. wälja jätta, ja selle järele jääks redaktsiooniliselt märkus 1 juures „1“ wälja, ja seaduseelnõu tekstis jääks märkus ilma nummeratsioonita. Panen härra kohtuministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud märkus 2. seaduseelnõu tekstist wälja jätta. Panen teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on tekst vastu wõetud. Panen seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on riigiasutuste töö koondamise seaduse täiendamise seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

7. Seadus era- Üldkommisjoni
adwokaatide aruandja J. Hol-
kohta — III luge- berg (loeb): Seadus
gemisel. eraadwokaatide kohta.

A. Jõeäär (sd.):

Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Mina tegin teisel lugemisel ettepaneku seaduse pealkirja ja terwet seaduseelnõu tagasi lükata. See ettepanek lükati tagasi ainult ühehäälelise enamusega. Selle tõttu julgen mina kolmandal lugemisel korrata oma ettepanekut ja selle juures palun arwesse wõtta seda asjaolu, et käesolewal seadusel ei ole mingisugust poliitilist iseloomu. Hääletamisel wõisin märgata, et pahem tiiw hääletas minu ettepaneku poolt ja parem wastu. Minu arwates ei wõi siin rühmade seisukoht mingit osa mängida, waid peab oma sisemise parema teadmise järele otsustama, kas seadus on tarwilik ja otsustarbekohane wõi mitte, ja siis alles sellest hääletamisel teatawad järeldused tegema. (Wahelhüüe paremalt poolt: P ä r i s õ i g e , m e i e t e e m e s e d a k a l) Loodame seda. Ja nagu iga teise seaduse juures, tuleb siin kõigepealt enne hääletamist selgusele jõuda, mida tahab seadus kätte saada, ja missugune seaduse siht on. Minu arwamise järele ei seisa selle seaduse siht mitte selles, mida walitsuse eelnõu seletuskiri ette toob, nimelt elanikkude huwides õigusteaduse abi kõrgele pinnale tõstmises, waid milleski muus.

Mina tõin teisel lugemisel põhjendused ette, mispärast mina arwan, et see ette toodud siht mitte tõsine siht ei ole. Lühidalt seisawad need põhjendused järgmises: 1) on waja õigusteadliku abi kõrgemale pinnale tõstmiseks kõigepealt selleks tarwilikuks tunnistatud tingimused maksuma panna magistratuuri kohta ja alles järgmises järjekorras adwokatuuri kohta, sest kohus on õiguse mõistmise juures palju tähtsam asutus ja wõib otsekohe õiguse mõistmise peale mõjuda, kuna adwokaat on ainult kohtukäija poole esitaja kohtuprotsessis. Ma juhtisin juba teisel lugemisel tähelepanu selle peale, et meil praegu näiteks rahukohtunikud enam ei ole mitte diplomeeritud juristid. Kas see soowitaw on wõi mitte, selle kohta mina seisukohta ei wõta, kuid ma awaldan siin arwamist selle järele, kuidas rahwas nende kohtutega rahul on, ja peab ütleva, et dip-

loomi puudumine rahukohtunikudel õigusemõistmises mingit halba mõju esile toonud ei ole, waid rahwas on üldiselt õiguse mõistmisega rahul, ei ole kuulda olnud, et need kohtunikud, kel diplom puudub, halwasti kohut mõistaksid wõi rahwale ülekohut teeksid. Kuid siin eraadwokaatide seaduse juures ei ole küsimus mitte diplomimis, sest maksma korra järele wõib eraadwokaat ka diplomeeritud jurist olla, ainult kui temal ülikooli diplom puudub, siis peab ta kohtu juures wastawa eksami ära andma. Küsimus ei seisa seega siin mitte juriidilise abi kõrgele pinnale tõstmises, waid tingimata milleski muus. Nagu juba II lugemisel tähendasin, ei ole meil kodanikkudele sugugi sunduslikuks tehtud, nagu mõnes wäljamaa riigis, et kohtukäija tsiwiilprotsessis tingimata adwokaadi läbi peab esinema, et õigusliku kaitse kindlustuse põhimõte küllalt kindlalt läbi wiidud oleks. Seal arwatakse, et kodanik ei ole seadustes niiwõrd orienteeritud, et tema ise küllalt oma huwisid kaitsta wõiks ja riik kindlustab temale siis selle õigusliku kaitse sundusliku adwokatuuri näol. Meil on wõimalik ka kõigekõrgemas kohtus igas tsiwiilprotsessis kodanikul endal esineda, ilma et ta adwokaati pruugib wõtta. Tema wõib lasta endale palwekirja kirjutada neid, keda ta soowib ja wõib seda ka ise teha. Kus seisab siin siis kodanikkude õiguslik kaitse. Siis hakatagu õigest otsast peale, aga mitte tagant, ja pandagu see õiguslik kaitse maksuma seal, kust temaga just algust tuleb teha. (Kohtuminister R. Gabrel: Ega arsti juurde ka igaüks ei ole sunnitud minema, läheb ainult, kes minna tahab.)

Nüüd edasi, tõin mina ette, et wäljamaal, tähtsamates Lääne-Euroopa kultuurriikides, eraadwokaatide instituut ka olemas on. Härra kohtuminister ütles, et meie ei wõi arwesse wõtta seda, mis wäljamaal on, meil on olud teistsugused, kui wäljamaal. Mina arwan, et meie olud selles suhtes wäljamaa oludest kuidagi ei wõiks ette minna. Kui Lääne-Euroopas, kus juriste küllalt on, see instituut siiski tarwilik leitakse olewat, siis arwan, ei saa küll öelda, et meie oma kultuurilises arenemises nii kaugele Euroopast ette oleksime jõudnud, et selle tõttu meil see ülearuseks oleks saanud. See wäide ei kannata igatahes arwustust wälja. Mina arwan, et diplom, mida

selle seadusega sunduslikuks tahetakse teha, igakord just mitte ei garanteeri seda ilmtingimata kõrget waimlist tasapinda, niisama nagu selle puudumine ei tähenda, et inimene oma teadmiste poolest täiesti alawäärtuslik oleks, waid tuleb igal üksikul juhtumisel ikkagi otsustada inimeste wõimete järele, ja käesolewal juhtumisel on kohus see asutus, kes selle üle otsustab. Ma arwan, meil ei ole mingit põhjust kohtutele umbusaldust awaldada sellega, et meie neilt selle õiguse ära wõtame, sest seda õigust tarwitawad kohtud nii-kui-nii wäga wähestel juhtumistel, mida see tõendab, — et meil eraadwokaate wõrdlemisi wähe on, teiste adwokaatidega wõrreldes. Tähendab, kohus kaalub igal üksikul juhtumisel ära, kas selle inimese wõimised ja teadmised küllaldased on ja kas üldse selles kohas, kus see adwokaat nüüd tegutsema kawatseb hakata, tema üldse tarwilik on. Tean juhtumisi, kus palwed sellepärast tagasi lükati, et arwati seal juba teisi adwokaatisid küllalt olewat. Nimelt on kohtutel õigus palweid ilma põhjuste tähendamata tagajärjetuks jätta. Kui meie aga nüüd seda õigust kohtutelt ära tahaksime wõtta, siis mõnes üksikus kohas, kus weel küllalt ei ole wannutatud adwokaate wõi nende abisid, kodanikkude õiguslik kaitse kannataks selle all. Peasjalikult neil motiividel üldkommisjon esitas kord selle seaduse tagasilükkamiseks leides, et meil praegu ei ole weel mitte küllalt juriste, eriti maal, kus üksikud rahukohtunikud juba tegutsewad ja kuhu neid weel juurde kawatsetakse asetada. Kuna meil maal weel küllalt diplomeeritud juriste ei ole kodanikkude õigusliku kaitse wõimaldamiseks, ja et inimesi mitte sundida nurgaadwokaatide juurde minema, siis on parem wõimaldada kohtu järelwalwe all töötawatel eraadwokaatidel tegutseda, kes kodanikkudele õigusteadlikku abi wõiksid pakkuda. Kui see instituut nüüd kõrwaldada tahetakse, siis arwan mina, et seda põhjendada wõib ainult sellega, et ülikooli lõpetanud juristidele wõimaldada hõlpsamat konkurentsi, et neil konkurentsi ei oleks eraadwokaatide poolt, waid ainult juristid omawahel konkureerida wõiksid. Kuid mina arwan, ei ole mingit põhjust neid noori juriste just adwokatuuri alale juhtida, kus isegi juba, nagu nad ise ütlewad, jõudusid küllalt on, waid oleks mitmeti

soowitawam, et need haritud jõud tegewusse astuksid teistel aladel, kas omawalitsuse alal wõi magistratuuri alal, kus tööpõld laialdane, pealegi, kui härra kohtuminister tarwilikuks peab seda juristidega täiendamise abil paremale järjele tõsta. Kuid adwokatuuri ala, mis täiesti waba tegewusala on, ja kus ainult inimese wõimed ära määrawad, kui suure klientuuri ta enesele wõita suudab, peaks igatahes kitsendusteta jääma. Wõib olla see suudaks parandawat mõju awaldada selle asjaolu peale, mille kohta wiimasel ajal inimeste seas tihti kaebtusi kuuldub, nimelt et adwokaadid wäga suurt honoraari wõtawad. Mina arwan, et ühel hea nimega kuulsal adwokaadil mingit konkurentsi karta ei tarwitse, sest tema nimi garanteerib temale juba klientuuri, mille hulk tema kuulsusest ära ripub. Kui see seadus wõiks üldse wähekesse mõju awaldada, siis ainult noorte wannutatud adwokaadi abide peale, kes alles teenistusse astunud.

Ma ei taha seda küsimust mitte hinnata demokraatlikust seisukohast välja minnes, millest ka üldkommisjonis kõneldi. Ma ei taha tähelpanu juhtida selle wastolu peale, mis tekiks selle seaduse wastuwõtmisega, kui meie selle seaduse läbi nii wäga erilist rõhku paneksime ainult diplomide peale. Meil wõib praegu, ütleme, isegi mitte ainult kohtuministriks, waid ka peaministriks saada isik, kes pole diplomiga warustatud, kui ta wõimed tegelikult tõendanud on, et ta nende ülesannetega walmis wõiks saada. Ma tähendaksin Inglismaa peale, kus näiteks endine peaminister Lloyd George ka ainult eraadwokaat oli ja Inglismaal on need vähemate õigustega igatahes, kui meil, (J. Laidoner, põl.: Meie läheme alati teistest ette.) sest Inglismaal eraadwokaadid kohtus üles astuda ei wõi, waid walmistawad ainult kirjalikult protsessi ette. Mina arwan, meie satuksime loogiliselt põhi-seadusega wastollu, kui eraadwokaadilt iga wäiksema protsessi puhul ilmtingimata diplomi hakkaksime nõudma. Sellepärast panen ette seaduse peal-kiri tagasi lükata.

Kohtuminister **R. Gabrel:** Austatud Riigikogu liikmed! Esitatud seaduseelnõu otstarb on see, et asjatundmata inimesi kõrwaldada kohtu asjaaja-

misest ja juriidilise abiandmise tasapinda tõsta. Seda, mis härra Jõeäär siin ette tõi, oleme kuulnud juba kolmel korral, ja härra Jõeäär püüab tõendada, et käiwat demokraatliku põhimõtte vastu, kui nõutakse juristidelt teatud eelharidust. Mina ei saa sellest aru, mispärast see ainult juristide kohta demokraatliku põhimõtte vastu käib, kuna näiteks kellelgi meelde ei tule leida seda, kui arstidelt nõutakse erilist haridust selleks, et neile lubada oma ametit pidada, wõi kui kooliõpetajalt nõutakse, et nad omaksid sellekohase eelhariduse, et neil õpetaja kutse oleks jne., demokraatliku põhimõtte wastaseks. (W a h e l h ü ü e A. J õ e ä ä r'i, sd. poolt.) Kohtuasutused ei ole mitte selleks, et inimeste hariduslikku tsensust järele proowida. Kohtutel on teised ülesanded. Wenemaal oli see üks hädaabinõu, sest seal ei olnud küllalt kõrgema haridusega juriste, ja sellepärast seati eraadwokaatide instituut sisse. Kui härra Jõeäär ette tõi mingisuguse komisjoni arwamise wõi mingisuguse seaduseprojekti, mis Wene komisjon kokku oli seadnud, kuid mis weel seaduseks saanud ei olnud, siis ei ole see mingisugune tõendus, et Wenemaal, ka tsariaegsel Wenemaal, wiimasel ajal õpetatud juristidest puudust ei oleks olnud. Wenemaal ei olnud kunni wiimase ajani kõrgema haridusega juriste, ja sellepärast oli seal sarnane instituut sisse seatud. Mina tõendan, et meil aga kõrgema haridusega juriste küllalt on.

Mis puutub sellesse, mis härra Jõeäär Inglismaa eraadwokaatide kohta ette tõi, siis Inglismaa eraadwokaadid on niisugused asjaajajad, missuguseid kohtutesse sissegi ei lasta. Need on asja ettewalmistajad, kes klientide käest asja vastu wõtawad ja neile adwokaatidele, kes asja kohtus ajawad, ette kannawad. Sellepärast panen ette seaduse pealkiri III lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Tahaksin ainult ühe motiivi kohta tähendada, mis Riigikogu liige Jõeäär ette tõi, et kui meie tulewikus eraadwokaate enam juurde ei lase, siis wõib meie õigusemõistmine ja juriidiline abiandmine kõrwalistes kohtades maal kannatada. Härra Jõeäär jättis targu ütlemata, millega kindlustatakse, et eraadwokaadid kõr-

walistesse maanurkadesse elama asuwad. Kui järjekindel ollakse, siis peaks ka kindlad elupaigad ära määratama, et adwokaadid kohtuasutuste juures kinnitatud oleksid. Teen üldkommissjoni nimel ettepaneku seaduse pealkiri III lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Asun seaduseelnõu pealkirja hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Pealkirja wastuwõtmise poolt on 24 häält, vastu — 24. (Hüüded: Sedelitega hääletada!) (H ä ä l e t a t a k s e.) Hääletamise tagajärjed on: poolt — 32 häält, vastu — 25, erapooletuid — 3, seega on seaduseelnõu pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): K. a. s. §§ 406¹ ja järgm. nimetatud tunnistusi wõoraste asjade ajamiseks enam wälja ei anta isikutele, kellel seesuguseid tunnistusi pole käesolewa seaduse maksimahakkamisel.

Eraadwokaadid, kellel nimetatud tunnistused olemas, wõiwad edaspidi ainult rahukogudelt harilikus korras luba saada wõoraste asjade ajamiseks.

Märkus. See seadus ei käi wannutatud adwokaatide abide kohta.

A. Jõeäär (sd.) kohalt: Teen ettepaneku seaduseelnõu tekst samadel motiividel, mis ma pealkirja kohta ette tõin, tagasi lükata.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen seaduseelnõu teksti hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 28 häält, vastu — 22, seega on seaduseelnõu tekst vastu wõetud.

Panen seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 31 häält, vastu — 24, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu wõetud.

8. Kaubandus- Üldkommissjoni tööstuskoja aruandja K. Kornel: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse tarwiduse kohta ütlewad seletuskirja esimesed read: „Üldriiklikkude huwide kõrwal, mille esitajaks walitsus, on riigil erilised majan-

duselu küljed, mille otstarbekohane lahendamise ja mitmekesine juhatuse eristust walitsuse juures nõuab. Sarnane esitus walitsuse juures ei ole midagi muud, kui teatawa riigikodanikkude kihi omawalitsuse organ, mis selle kihi erihuwide lahendamiseks ellu kutsutud ja millele selle kihi kohta teatawad omawalitsemise õigused antud.“ Sarnane esitus tahetakse luua ka käesolewa seadusega. Kaubandus-tööstuskoja ülesanne on kaubanduse, tööstuse ja laewanduse huwisid kaitsta. Kaubandus-tööstuskojad on organiseeritud kolmel wiisil. Ühed neist on wabad ühingud, nagu näiteks Britis ja Ameerika-Uhisriikides. Teiselt poolt on jälle kaubandus-tööstuskojad olemas, mis õieti täiesti riiklikud ettevõtted on, näiteks Hansa linnades ja nende kahe äärmuse wahel on kolmas tüüp loodud, mille juures keskteed on käidud. Meie kaubandus-tööstuskoja aluseks on wõetud, õieti öelda, mannermaa tüüp. Meie kaubandus-tööstuskoda on awalik õiguslikul alusel konstrueeritud, — liikmeksolemine on sunduslik ja koyal on õigus oma liikmeid maksustada. Kaubandus-tööstuskoda on esituslik kogu, mis sellest tingitud, et kõigil töösturitel, kaubitsejatel ja laewawaldajatel mitte wõimalik ei ole oma huwisid otseteel osawõtmisega kaitsta. Seega tekkis päewakorda walijate kogu kindlaksmääramine. Ja seda küsimust on katsutud sel teel lahendada, et see kogu kindlaks määrata maksustamise tundemärgi abil. Nimelt on seletuskirjas öeldud: „Et kaubandus- ja tööstusliku ettevõtte mõistet ei saa täpselt kindlaks määrata, siis tuleb ettevõtteid üksikult üles lugeda, kus juures kõige otstarbekohasem on juba riigi ärimaksuseaduses olemasolewaid nimekirju tarwitada, mis juurde lisatud otsekoheste maksude seaduse § 449-le. Sel teel on määratud kindlaks see isikute kogu, kellel õigus on kaubandus-tööstuskoja kui esituskogu walimistest osa wõtta. Laewanduse alal tegutsewate isikute osawõtt määratakse ära nende kasutamiseobjekti suuruse põhjal, aluseks wõttes seda alammäära, millest peale laewad kinnituseaduse alla käiwad.

Koja konstruktsioon on järgmine: Tema jaguneb üksikutesse sektsioonidesse. Sektsioonidele on püütud selles seaduses laialdast iseseiswust kindlustada. Selleks on eriti hääletamise kord

ette nähtud, nimelt igal sektsioonil on peakoosolekul üks hääl. Sektsioonide tegewuspiir määratakse ära ligemalt juhatuskirjas. Üldiselt tuleb öelda, et juhatuskiri, mis alles koja enese poolt kokku seatakse, omandab praeguse seaduse kuju juures õige suure tähenduse. See on üldiselt selle seaduseelnõu iseloomustamiseks.

Üldkommisjon on selles seaduseelnõus õige tuntawaid sisulisi parandusi ette wõtnud. On loodud laewanduse jaoks erisektsioon. Walitsuse eelnõu järele oli sektsioone wiis, kuna laewanduse oli mahutatud teistesse sektsioonidesse. Aga arwesse wõttes seda, et laewanduse huwid väga lahkuminewad kõigist tööstuse- ja kaubandusalade huwidest, tunnistati erilliigi loomine tarwilikuks. Wastawalt sellele täiendusele jaguneb koda kuude liiki. Kuna seega sektsioonide arw paarisarwuks muutus, siis tuli nüüd sellega rehkendada, et hääled lahku wõiwad minna, ja küsimused lihtsalt otsustamata jääwad, kui seaduses wastawat lahenduswiisi ette nähtud ei ole. Seltside kodukorra järele otsustab sarnastel juhtumistel esimehe hääl. Siin ei peetud aga sarnast korda mitte soowitawaks ja sellepärast loodi uus organisatsioon, mis walitsuse eelnõus mitte ei olnud ette nähtud, nimelt nõukogu, kelle kätte sarnaste küsimuste otsustamine läheb. Muidugi mõista paistab selle põhjenduse järele see nõukogu loomine kunstlik olewat, aga selge on, et sarnase suure organisatsiooni juures wõib juhatuskiri nõukogu peale ka teisi kohustusi panna. Wabariigi Walitsuse eelnõu järele kuulusid koja walijate piirkonda ka ühistegelised ettevõtted. Siin leidis üldkommisjon, arwesse wõttes ühistegeliste ettevõtete erinewat iseloomu, et need tuleksid sellest walijatekogust wälja jätta, ja selles mõttes on wastaw paragrahw täiendatud. Peale selle leidis üldkommisjon tarwilikuks alla kriipsutada just walijate küpsuse tarwidust, milleks komisjon wanaduse alammäära mitte küllaldaseks ei pidanud, ja sellepärast lisis walijate wanaduse alammäärale juurde weel nõudmise 5-aastase tegewuse kohta kaubandus- ja tööstuse alal.

Wabariigi Walitsuse eelnõu järele pidi juhatuskirja kinnitamine kaubandus-tööstusministri hooleks jääma. Arwesse wõttes aga seda, et juhatuskirja lahendada jääwad seaduses lahtiseks jäänud

laiaulatuslikud küsimused, otsustas komisjon juhatuskirja kinnitamise Wabariigi Walitsuse peale panna.

Peale selle täiendas komisjon § 7-dat walitsuse eelnõus määrusega, et Wabariigi Walitsus võib kaubandus-tööstusministri ettepanekul koda laiali saata. Seda tegi komisjon järgmistel kaalumistel: võib juhtuda, et koja koosseis tööwõimetu wõi riikliku majanduspoliitikaga täielikus wastolus on. Sarnasel korral peaks wõimalus olema koja walijate poole pöörata, koda laiali saata. Wastaw määrus leidub ka mitme Lääne-Euroopa riigi wastawates seadustes, nagu näiteks Saksamaal. Peale selle pidas üldkomisjoni ka tarwilikuks kaubandus-tööstuskoja orgaane lähemalt ära määrata. Seda käsitawad § 21 ja 22. Esimene neist käsitab nõukogu koosseisu ja tema walimiswiisi, § 22 määrab ära juhatuseliigete alammäär, mis peab olema vähemalt kolm, kuna juhatuseliigema koosseisu ja wõimkonna otsustamine juhatuskirja hooleks on jäetud. Juhatuseliigemees walitakse koja liigete hulgast ja seda öeldi selgesti wälja sellepärast, et nõukogu esimees võib olla ka wäljaspoolt koja koosseisu, aga esimehe walimist wäljaspoolt koja koosseisu ei peetud soowitawaks.

Wabariigi Walitsuse eelnõu järele oli kodal kui koguuksusel oma rewisjoni komisjon, peale selle igal sektsioonil ka oma rewisjoni komisjon. Üldkomisjoni pidas tarwilikuks kogu koja jaoks ühist rewisjoni komisjoni luua, mille juures § 23 ära määrab, et selle rewisjoni komisjoni koosseisu kuulub iga sektsiooni poolt vähemalt üks esitaja. Ühise rewisjoni komisjoni poolt räägib asjaolu, et kodal on üldine eelarwe. Kuigi eelarwe oma üksikutes osades võib puudutada ka üksikute sektsioonide eriwäljaminekuid ja makse, ei oleks eri rewisjoni komisjonide loomine iga üksiku sektsiooni jaoks asjaajamise ühtlustamise pärast mitte soowitaw.

Kui komisjon ei oleks täiendawaid paragrahwe koja orgaanide kujundamise kohta sisse wõtnud, siis oleks see seadus tundunud liiga raamisedusena, ja oleks ühtlasi juhatuskirjale sennisest weel suuremal määral raskema kaalu andnud, mis mitte soowitaw ei oleks.

Wabariigi Walitsuse eelnõus oli koja liigete alammäär 50 ja kandidaatide arw

20 peale määratud. Komisjoni wõttis siin wastawalt 48 ja 24, mis on jagatawad kuuega, sest komisjoni suurendas koja sektsioonide arwu wiie pealt kuue peale. Peale selle oli Wabariigi Walitsuse eelnõus laewawaldajate hääleõiguse eelduseks äritunnistus laewa kohta, mille brutto-tonnaash mitte alla 100 brutto registertoni ei tohiks olla. Komisjoni alandas hääleõiguseks nõutawat alammäär, wõttes alammääraks 60 kuubikmeetrit. Need on laewad, mis laewakinnistusseaduse järele juba kinnitamise alla käiwad. Peale selle tegi komisjoni muudatuse täiendusmaksu määramise juures. Wabariigi Walitsuse eelnõu järele oli sarnase maksu määramiseks õigus niihästi koja kui ka üksiku sektsiooni koosolekul. Komisjoni redaktsiooni järele võib sektsioon oma liigete kohta täiendusmaksu määramist peakoosolekule otsustamiseks ette panna; ühtlasi lisas komisjoni juurde, et need maksud kaubandus-tööstusministrile kinnitamiseks esitatakse.

Teised komisjoni poolt ettewõetud muudatused on redaktsioonilist laadi.

Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kaubandus-tööstuskoja seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

9. Kaubandus-tööstuskoja elluwõimise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Kornel**: Üldkomisjoni ühine üldistes joontes selle seaduse seletuskirjaga, mis Wabariigi Walitsuse poolt kokku seatud. Komisjoni enese poolt on wõetud wäikesed muudatused wastu, mis on enamuses redaktsioonilist laadi. Ainukene suurem muudatus, mis komisjoni teinud, on see, et koja elluwõimise ajutise komitee koosseis on 12 liikme pealt tõstetud 13 liikme peale. Juurde on tulnud kaubandus-tööstusministri poolt nimetatud esimees.

Teen üldkomisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega

on kaubandus-tööstuskoja eluwiimise seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

10. Tulumaksu muudatuste seadus — I duse komisjonis aruandja **J. Zimmerman:**

Tulumaksu muudatuste seadus sai oma aluse Wabariigi Walitsuse poolt 13. weebruaril sel aastal, mil Wabariigi Walitsus otsustas muuta tulumaksu-seaduse § 91. Selles paragrahwis käsitati tulumaksu jaotamist omawalitsuste wahel. Endises seaduses olid alewid seatud waldadega ühisele alusele. Uus seadus pidi aga wallad linnadega ühisele alusele asetama ja nad pidid tulumaksust rohkem osa saama. See walitsuse poolt sisseantud seadus oli üsna lühikene ja kõlas järgmiselt: „Sissetulnud tulumaksusummast määratakse ära iga aasta üks kolmandik omawalitsustele, kusjuures linnad ja alewid saawad $\frac{1}{3}$ maksust, mis sisse tulnud maksjatelt, kes linna wõi alewi maksujaoskonnas maksu alla kuuluwad. Maakonnad $\frac{2}{9}$ maksust, mis sisse tulnud maksjatelt, kes maksu alla käiwad maakondades; wallad $\frac{1}{9}$ summast, mis sisse tulnud maksjatelt, kes maksu alla pandud wastawates wallapiirides.“

Sellele seadusele tuli weel lisaks Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud seaduseelnõu, mis nõudis, et tulumaksu-seaduse § 21 muudetaks. Pandi ette tulumaksust wabaolewat tulumäära suurendada kahekordselt, nimelt kunni 60 tuhande margani Tallinnas, Walgas, Petseris ja Nõmme alewis, ning 40 tuhande margani muudes linnades. § 41 järele määratawat karistussummat pandi ette muuta niiviisi, et tema trahwi alammäär oleks tulumaksu suurusega kooskõlas, nimelt et tema ühes tulumaksu suurusega tõuseks. Nendele kahele tuli weel juurde kolmas seaduseelnõu Riigikogu liigete Kukke, Anderkopp'i ja Kaarna poolt. See ettepanek seisis selles, et nõuti ühistegeliste asutuste tulumaksu alt wabastamist ja teiseks, § 21 nimetatud maksuult waba olewa summa suurendamist Tallinnas, Narwas, Walgas ja Petseris 90.000 marga peale ja teistes kohtades 80.000 marga peale ning kolmandaks, § 23 muuta nõnda, et tulumaksust waba summa suurendataks iga maksumaksja tööwõimetu liikme

kohta Tallinnas 45.000 marka ja mujal 36.000 marka. Kõik 3 seaduseelnõu anti rahaasjanduse komisjonis. Rahaasjanduse komisjon arutas nad läbi ja wõttis aluseks Riigikogu liigete Kukke, Anderkopp'i ja Kaarna poolt ette pandud seaduseelnõu. See seaduseelnõu anti siis Wabariigi Walitsusele tagasi, seisukoha wõtmiseks, õieti anti ta uuele walitsusele, sest wahepeal oli walitsuse koosseis muutunud. Uus walitsus waatas selle seaduseelnõu läbi ja tema tuli niisamasugusena, nagu ta praegu ette pandud on, Wabariigi Walitsuselt tagasi rahaasjanduse komisjonis. Rahaasjanduse komisjon on Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud seaduseelnõus wähe muudatusi ette wõtnud, wälja arwatud § 91, kus täiesti uus seisukoht wastu wõeti. § 91 pani endine walitsus ette niiviisi muuta, et alewid linnadega ühele alusele seataks. Praegune walitsus tegi ettepaneku seda paragrahwis muuta selles suhtes, et need tulud, mis linnas maksetakse, kuna asutused ise maal asuwad, pidid rahaministri poolt jaotama. Peale selle leidis weel Wabariigi Walitsus, et praegumaksew seadus mitte õiglane ei ole wiiwitusprotsentide suhtes. Seadus ütleb, et teatud osa tulused, nimelt $\frac{1}{3}$, läheb omawalitsustele, kuid wiiwitusprotsentide kohta ei ole seaduses mingisuguseid määrusi. Ja seal siis tulewad arusaamatused, kui kõik wiiwitusprotsendid riik omale tahab saada. Uues seaduses on ette nähtud, et $\frac{1}{2}$ wiiwitusprotsentidest läheb omawalitsustele. See paragrahw sai aga rahaasjanduse komisjonis täiesti teise redaktsiooni, nimelt niisuguse, nagu ta praeguses eelnõus on esitatud, — praeguse eelnõu järele läheb terwest tulumaksust 40% maakondadele, 40% linnadele ja 20% waldadele. Mis nüüd praegusesse seaduseelnõusse puutub sellel kujul, siis on sellega praegumaksew tulumaksu-seaduses § 2 täiendatud uue tähendusega, nimelt et ühistegelised asutused on maksuwabad, kui nende maksu-alune tulu on alla 60.000 marga. Siin oli rahaasjanduse komisjonis kaalumise all küsimus, kas ühistegelisi asutusi, kuj niisuguseid, kes mitte üksiku isiku kasu taga ei aja, waid kes õieti kokkuhoidmise sihis töötawad, et oma liikme wäljaminekuid wähenadata, ei oleks wõimalik tulumaksust üldse wabastada. Tarwitajateühisused on siis, kui nende põhikapitaal on wähem kui 500.000 marka, seaduse jä-

rele ärimaksust wabastatud. (W a h e l l h ü ü e: T u l u m a k s u s t?) Ei, ainult ärimaksust, tulumaksust saaksid nemad praeguse seaduseelnõu järele siis wabastatud, kui nende maksualla kuuluw tulu ei ole üle 60.000 marga. Meie ühistegewuse seaduses, mis on wälja antud Wene ajutise walitsuse poolt 20. märtsil 1917. a., on öeldud: kooperatiiwsete ühisuste hulka kuuluwad laenu- ja hoiuühisused, tarwitajateühisused, kaupade walmistamise ühisused, ostu-müügi laded, weoühisused, kinnitamise ühisused, maaomandamise ühisused, ehituse ühisused, korterihäda rahuldamise seltsid, töö- ja börseartellid, kui ka teised sarnased ühistegelised ühisused ja segatüüpilised seltsid. Ma juhin Riigikogu liigete tähelpanu just selle wiimase peale: Siin on öeldud: töö- ja börseartellid, kui ka teised sarnased ühisused ja segatüüpilised seltsid. Kui nüüd seda seadust niiviisi wõtta, nimelt kooperatiiwideks lugeda segatüüpilisi seltse, siis wõib wäga palju aktsiaseltse wiia selle ühistegelise seaduse alla ja seletada, et nemad on ühistegelised asutused. Need on pea põhjused, mis ette toodi ja mispärast ei leitud wõimalikuks wabastada ühistegelisi asutusi tulumaksust täiesti. Kuid rahaasjanduse komisjonis ei olnud asi mitte põhimõttelikult otsustamisel ja arwati, et ühistegelise seadus, mis wäga puudulik, kuulub muutmisele, ja et ainult siis on wõimalik kaaluda kõiki ühistegeliste asutuste tulumaksust wabastamise küsimusi, kuid praeguse seaduse põhjal ei saa ühistegelisi asutusi tulumaksust wabastada. Kui praegune ühistegelise seadus muudetakse, siis muutub ka selle paragrahwi alla käiwate ühistegeliste asutuste nimekiri. Ühistegeliste asutuste on tulumaksu määratud käesolewa aasta peale 6.521.000 marka ümmarguselt, sellest on määratud kõigerohkem Eesti tarwitajate-ühisuste keskühisusele — 2.869.000 marka. Statistilisi andmeid meil käepärast ei olnud. Maksuametilt saadud andmete järele on ühistegelisi asutusi, kel tulu alla sajatuhande marga, 393 asutust, kel tulu üle sajatuhande marga tõuseb on 144.

Mis puutub § 21, siis on siin maksutamise alammäära tõstetud, see tähendab, on tõstetud maksuwaba summa üldiselt. Meie tulumaksu praeguses seaduses on just see wiga, et tema ei ole mitte

tulumaksu-seadus, waid tema on ka teatawal määral pearaha seadus. Tema ei maksusta mitte ükski seda osa sissetulekust, mis elatismiinimumist üle on, waid ka seda, mis inimese igapäewaseks ülespidamiseks tarwis läheb. Praeguse eelnõu kalkulatsioonides on wõetud elatisalammääraks maalt põllutöölise palk aastas 35—40 tuhat ja see kaswatatult poolteisekordseks oleks, 60.000 marka alammäär. Linnas on wõetud töölise sissetulek 50—60 tuhat marka aastas ja see kaswatatult poolteisekordseks, teeks wälja 90 marka alammääraks. Laste peale on just niisama andmeid kogutud ja ka need andmed 1½ kordseks suurendatud. Mis praegusesse tabelisse puutub, siis on ta kokku seatud tahwelsüsteemi järele. See süsteem seisab selles, et kõigi tulumaks määratakse liikide järele. Esiteks summad kunni 100.000, siis kunni 200.000, 200—300.000 wahel, 300 ja 400.000 wahel jne. Iga nendest wahedest arwatakse ise protsendiga, selle läbi hoitakse ära suured üleminekud. Ka miljonilise sissetuleku juures arwestatakse esimene 100.000 5-e %, järgmine 100.000 sissetulekut arwestatakse 6 %-ga, järgmine 8 %-ga jne., nii et tegelik protsent õieti teistsugune on. Ütleme 500—600.000 pealt on tulumaksu arwatud 14%, see on tahwelsüsteemi järele, kuid tegelikult on 600.000 sissetuleku juures — 9,17. Niisama läheb tema edasi teiste juurde. Käesolewa seaduseelnõu järele wabastatakse maksust 60% maksjaid, jääks järele 40%. Riik kaotab selle seaduse järele tulumaksu umbes — füüsilistelt isikutelt — 48 miljonit. Uue seaduse järele oleks üldse sissetulekuid loota, linnadelt ja alewitelt 125 miljonit ja maakondadelt 38 miljonit. Peale selle saaksid omawalitsused 81½ miljonit marka. Juriidilised isikud ei ole siia juurde arwatud. Kui nüüd waadata tabelit, iseäranis madalamatel astmetel, et näha, kuidas ta kokku seatud, siis leiame, et näiteks tulu kunni 60.000 margani, kus ennemalt wallalised maksid linnas 270 marka tulumaksu, nüüd oleks wabastatud. Ühes abikaasa ja ühe lapsega ei maksustata üldse, samuti ka suurema perekonnaga. 120.000 sissetulekuga maksaks praegu wallaline 1.800 marka tulumaksu, enne oleks tema maksanud 1250 mk., ühes abikaasa ja lapsega ei maksaks praegu mitte. Enne maksis ta 780 marka ja abikaasa ja kahe lapsega maksis ta enne 540 mk., praegu ei mak-

saks ta aga üldsegi, 180.000 sissetuleku juures kuuluks üksikul isikul tulumaksu alla 84.000 marka ja tal tuleks maksta 4.200 marka, kuna enne maksis ta 3.150, kellel on abikaasa ja laps, sellel tuleks nüüd maksta 1.200, kuna enne maksis ta 2.200 mk.; abikaasa ja kahe lapsega oleks praeguse seaduseelnõu järele maksu alt waba, kuna enne maksis 1.750 mk. Alles 300.000 tulu juures oleks kõik need liigid maksu all, nimelt wallalised maksaksid endise 6.200 marga asemel 8.100, abikaasa kahe lapsega maksaks 4.500 marka 7.350 marga asemel. Nendest näidetest paistab silma, et palju on kaitsmist leidnud lapselised perekonnad, mille pärast aga suurem maks üksikute wallaliste peale pannakse. Selle paragrahwi tähendused 1, 2, 3 ja 4 on wanad, täiesti muutmata, kuna tähendus 5 on muudetud. Endises seaduses oli ette nähtud, et alla 100 marga tulumaksu ei wõeta, praeguse eelnõu järele ei wõeta aga tulumaksu alla 200 marka, sest on arwamine, et selle summa wäiksus ei tasu tema sissenõudmist. § 22, nagu ma juba tähendasin, on tähendus 1 endiseks jäetud, kuna tähendus 2 muudetud ja sel kujul, et siin selgust muretseda asjaoludesse, mis waidluse all olnud. Mis puutub §§ 76 ja 77, siis on siin ette nähtud trahwide määramine ja nimelt sel korral, kui tulumaksu andmed on waled, wõi neid üldse antud ei ole. On ette tulnud, et üksikutel asutustel, kel väga palju tulumaksu, on kasulikum olnud andmeid üldse mitte anda, sest et trahw 12.000 on palju vähem, kui see tulumaks, mis neil maksta tuleb. Nüüd on see trahw kooskõlla wiidud maksusummadega, ja nendelt maksjatelt, kellel tulumaks suur, wõidakse niisugusel korral kõigepealt sisse nõuda tulumaksusumma ja siis trahwiraaha 2 kunni 3-kordses tulumaksu suuruses määrata. Komisjonis oli veel arutamisel rkl. Hasselblatti'i ettepanek, kus pandi ette juriidiliste isikute tulumaksu muuta, kuid komisjon leidis, et see väga suur töö on, seda ei ole kerge parandada ja seda ei saa praegu wastu wõtta. Samal arwamisel oli ka Wabariigi Walitus, sest raske on põhikapitaali järele mingisuguseid maksustamise ettepanekuid teha, kui see põhikapitaal meie aktiaseltsidel sugugi ühesugune ei ole. Ühedel on põhikapitaal Eesti markades kokku pandud, kuna teistel weneaegsetes kuldrublades, kus üks kuldrubla loetakse 1,5

Eesti marka. Põhikapitaalide wahekorrad on niiwiisi mitmesugused, puudub õige alus. Rahaministeerium peaks wastawa seaduse wälja töötama — tema on ka seda lubanud — ja siin sellega esinema. Rahaasjanduse komisjon oli arwamisel, et tulumaksu-seadus on niisugune, et teda kiires korras parandada ei saa ja temas praegu mingisuguseid muid parandusi ette wõtta wõimalik ei ole, kui neid, mis käesolewas seaduseelnõus esitatud. Komisjon leidis, et need parandused, mis ette wõetud, on hädatarwilikud ja need tulewad kiires korras wastu wõtta, nii et nad tulewal aastal wõiksid maksma hakata.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolew seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

11. Tulumaksu-seaduse muutmise seaduse arutamisel ärawõtmine. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman:** Nagu ma juba tähendasin, oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel kolm tulumaksu-seaduse muutmist käsitawat seaduseelnõu. Käesolew eelnõu tulumaksu-seaduse muutmise kohta on esitatud Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt, ja et käesolew seaduseelnõu materjalina tarwitatud tulumaksu muudatuste seaduse juures, teen ettepaneku rahaasjanduse komisjoni nimel käesolew seaduseelnõu arutamisel ära wõtta.

Juhataja **K. Wirma:** Aruandja poolt on ettepanek tehtud käesolew seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

12. Tulumaksu-seaduse osalise muutmise seaduse arutamisel ärawõtmine. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman:** Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu arutamisel ära wõtta samasugustel põhjustel, nagu eelminegi seaduseelnõu.

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud käesolew seaduseelnõu arutamisel ära wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

13. Transiidwabaduse konventsiooni ja põhimääruste kinnitamise seadus — I lügemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ühest esimestest rahwuswahelistest konwerentsidest, millest Eesti wõis osa wõtta, oli Bartseloonas ärapeetaw weetõede ja transiidi konwerents 10. märtsist kuni 20. aprillini 1921. a. Sel ajal ei olnud Eesti weel rahwasteliidu liige, kuid sellegi pärast läks korda Eesti delegaatidel walitud saada nõuandwasse tehnilisse komisjoni. Bartseloonas konwerents töötas muuseas wälja transiidwabaduse konventsiooni ja statuudi wõi põhimäärused, nagu meil seda eestikeelse sõnaga komisjoni ettepanekus nimetatakse. Eesti poolt on alati alla kriipsutatud, et Eesti on waba transiidi maa, siis on ka loomulik et rahwuswaheline kokkulepe, mis transiidwabaduse kohta olemas, meie poolt ratifitseeritaks. Tekiks wast küsimus: mikspärast on selle ratifitseerimisega nii hiljaks jäädud, sest et konwerents, millest jutt oli, oli juba 3½ aastat tagasi. Takistuseks olid mõnesugused tehnilised põhjused ja osalt ka see asjaolu, et meie lähemad naabrid ei olnud nende riikide hulgas, kes selle põhimõtte omaks olid wõtnud. Sellepärast arwas meie Wabariigi Walitsus, et selle konventsiooni ja statuudi ratifitseerimisega nii kiiret ei ole. Nüüd, kus nende riikide arw, kes seda konventsiooni ratifitseerinud, õige suureks tõusnud on, ja kus peale suurriikide — Itaalia ja Inglismaa — ka naaberriigid, nagu Läti ja Soome seda konventsiooni rohkesti aasta tagasi ratifitseeri-

nud, siis peaks ka meie poolt see samm astutama.

Mis puutub lepingusse enesesse, siis peab ütleva, et wormilikult on see transiidwabaduse kohta käiw akt jaotatud kahte ossa: konwensioon ja statuut wõi põhimäärused, mis Riigikogu liigetele uues eestikeelses tõlkes laiali saadetud. Wiimase juures ei hakka ma sellepärast sisuliselt lähemalt peatama, nimetaksin ainult tähtsamaid momente. Näiteks kinnitab konwentsiooni II-ne artikkel Versailles'i ja teiste wastawate rahulepingute puutumast, kuna järgnewad 7 artiklit sisaldawad tarwilikka määrusi konwentsiooni ratifitseerimise, jõusseastumise, temaga liitumise, tema ülesütlemise, tema redigeerimise jne. kohta.

Unustasin ütlemata, et I-ne artikkel määrab ära transiidwewo üldise mõiste.

Kolmas artikkel räägib transiidi pealt wõetawatest maksudest järelwalwe ja administratsiooni tegelikkude kulude katmiseks.

Järgmised artiklid räägiwad õiglaste weotariifide maksmapanemisest kuna kitsendused ära rippuda ei tohi kaupade päritolust, weosihist ega kodakondsusest.

Artiklid V ja VI räägiwad mõnesugustest reserwatsioonidest, üldisest transiidwabadusest, näiteks ei ole transiidi lubamine kohustuslik reisijatele, kellele sissesõit wastawa riigi piiridesse keelatud, jne.

Artikkel VII lubab erandlikkudel juhustel, kui seda nõuawad riigi julgeolek wõi maa elulised huwid, ajutiselt kõrwale kalduda transiidwabaduse üldistest põhimõtetest.

Kõigetähtsam on see, et käesolewad põhimäärused, millele seadusandlik alus tuleb anda, ei tühistata ühtki waremat konwentsiooni, kuid sarnased määrused neis konwentsioonides, mis on wastolus käesolewa statuudi artiklitega, tulewad võimalust mööda muuta ning wiimastega kooskõlla wiia. Tulewikus sõlmitawad konwentsioonid ei pea sisaldama määrusi, mis oleksid wastolus käesolewa statuudiga.

Lõpuartiklid XII, XIII, XIV ja XV on Eesti suhtes tähtsuseta, need käiwad asumaade ja mõju all olewate maade kohta.

Seadus ise on välispoliitiliselt otstarbekohaseks tunnistatud, sest ta on väliskomisjonis olnud läbiarutamisel, ning anti pärast seda rahaasjanduse komis-

joni selleks, et tema tähtsust majanduslikust seisukohast kaaluda. Rahaasjanduse komisjon leidis, et transiidivabaduse konventsiooni kui ka põhimääruste kinditamise seadus on majanduslikust seisukohast meile täiesti wastu võetav ja sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

14. Preemiate ja lisatasude maksmise seaduse riigiraudteede teenijatele ja töölistele — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur**: Ausatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus tahab reguleerida preemiate ja lisatasude maksmist meie riigiraudteeteenijatele ja töölistele. Kui see eel-

nõu esitati rahaasjanduse komisjonile, siis ei olnud selles seaduses mitte ette nähtud töölisi. Preemiad ja lisatasud olid endises projektis ette nähtud ainult riigiraudteeteenijatele. Alamkomisjon ja rahaasjanduse komisjoni pleenum asusid seisukohale, et ka riigiraudteeteenijatele ja riigiraudtee peatehaste töölistele tuleb preemiaid ja lisatasu maksta. Selle seadusega on riigiraudteede ja riigiraudtee peatehaste tööliste huwid täiesti kaitstud. Rahaasjanduse alamkomisjonis arutati läbi põhimõtte, kas on tarwis maksta riigiraudteeteenijatele preemiaid ja lisatasusid, wõi oleks soowitamaw jääda kindla kuupalga juurde ja seda kuupalka tõsta. Rahaasjanduse komisjon tuli päris kindlasti otsusele, et tuleb preemiaid ja lisatasusid riigiraudteeteenijatele maksta sellepärast, et see moodus on igalpool wäljamaal läbi lõõnud ja seal on peensusteni wälja töötatud kõik normid ja lisatasude määrad, mille alusel neid raudteeteenijatele maksetakse. Komisjonis kanti ette walitsuse esitaja poolt märkused, et kui preemiad maksma pandi riigiraudteeteenijatele, siis näiteks kütteenite pealt tuli õige tuntaw wähenemine tarwitamises. Nii näiteks, kui preemiaid weel ei olnud, läks 100 kilomeetri peale 1,3 kantsülda kütteeniteid. Kui aga preemiate süsteem maksma pandi, siis wähenes 25% wõrra kütteenite tarwitamine, ja 150-miljonilise eelarwe juures wäheneks see summa um-

bes 35 miljoni marga wõrra. Ühe sülla puude pealt oleks kokkuhoidmine umbes 330 marka. Mõnelt poolt on raudteeteenijate keskelt kostnud hääled, et parem oleks kindlat kuupalka maksta ja palganorme niiwõrd kõrgendada, et riigiraudteeteenijatel wõimalik oleks olnud ilma preemiate ja lisatasude süsteemita teenida. On ette kantud raudteeteenijate poolt see nähtus, et riigiraudteeteenijad omi kohustusi riigi vastu korralikult on täitnud. Pole ühtki juhtumust ette tulnud, kus teenijad ei ole wälja sõitnud, kas rongijuhid, wedurijuhid jne. Kuid arwesse wõttes seda, et siin riigimajanduslikkude huwidega tegemist, ja et endisel Wene ajal ja ka praegu wäljamaal preemiate ja lisatasude süsteem maksmas, jäi komisjon otsuse juurde, et preemiad ja lisatasud peawad maksetama, kui meie arwesse wõtame neid wäikseid palkasid, mis meie riigiraudteeteenijad saawad. Ma luban enesele ette kanda mõned tabelid, mis näitawad, kui suured palgad on meie riigiraudteeteenijatel. Nii näiteks saab reisirongi wedurijuht kuus palka 6.800 marka, kaubarongi wedurijuht — 6.200 marka, manöwrirongi wedurijuht — 5.800 marka, wedurijuhi õigustega abi — 5.500 marka, wedurijuhi õigusteta abi — 5.300 marka, wedurikütja — 4.600 marka, konduktor wanem — 4.800 marka, konduktor noorem — 4.600 marka.

Peatehastes: wanema meistri palk kuus on 11.700 marka, meistri palk — 9.900 marka, wanema meistri abi palk — 7.700 marka, noorema meistri abi palk 6.800 marka, I järgu tööjuhi palk — 5.500 marka, II järgu tööjuhi palk — 5.300 marka. Meie näeme, et palgad nii tähtsal alal, nagu riigiraudtee, õige wäikesed on, et selle palga juurde teenijad muidugi jääda ei wõi, ja et lisatasusid ning preemiaid maksma peab. Praegusel ajal on makswad järgmised normid riigiraudteeteenijatele lisatasu suhtes. Wedurijuhid saawad reisirongidel 100 kilomeetri pealt 100 marka, I järgu wedurijuhtide abid — 60 marka, rongijuhid — 40 marka, wanemad konduktorid — 35 marka, nooremad konduktorid — 33 marka, bagaashikonduktorid — 32 marka, wagunikütjad-wagunisaatjad 25 marka, wagunimäärijad — 50 marka, wagunikütjad — 35 marka, wagunipuhastajad — 18 marka. Kilomeetrite norm kuus on wedurijuhtidel — 3.000, wedurijuhtide I ja II järgu abidel — 3.000, rongijuhtidel — 4.100, wanema-

tel konduktoritel — 4.100, noorematel konduktoritel 4.100, багаашikonduktoritel — 4.500, wagunisaatjatel-kütjatel — 6.000, wagunimäärijatel — 2.700, wagunikütjatel — 4.000, wagunipuhastajatel — 5.000 mk.

Töörongidel makstakse 100 kilomeetri eest wedurijuhtidele 130 marka, I abile — 80 marka, II abile — 50 marka, rongijuh-tidele — 88 marka, wanematele konduk-toritele — 80 marka, noorematele konduk-toritele — 75 marka, kaubajaotajatele — 85 marka ja wagunimäärijatele — 50 mk. Kilomeetrite norm kuus on 1.700. Manööwrites maksetakse wedurijuhtidele 100 kilomeetri eest 125 marka, I abile — 75 marka, II abile — 50 marka. Kilomeet-rite norm kuus on 1.200 marka. Reserwis saab wedurijuht tunniss 2 marka, I abi — 1 mark 30 pn., II abi — 1 mark 30 pn., rongijuh — 1 mark 45 pn. Kui palju teeni-wad rongiteenijad keskmiselt kilomeet-rite rahasid, paistab wälja järgmisest ta-belist:

	Tallinna reserw. Mrk.	Walga reserw. Mrk.
1) rongijuhil	2.100.—	2.600.—
2) wanemal konduktoril .	1.800.—	2.100.—
3) багаашijaotajal	1.800.—	2.100.—
4) kaubajaotajal	2.400.—	
5) nooremal konduktoril .	1.800.—	2.000.—
6) wagunitesaatjal	1.250.—	2.100.—

Järgmine tabel näitab, palju teeniwad raudteeteenijad keskmiselt kilomeetriraha ja preemiaid.

	Kilomeetri raha. Mrk.	Kütte- preemia. Mrk.	Määre- preemia. Mrk.
Wedurijuhüid.			
Söidurongides	3.050.—	1.350.—	100.—
Kaubarongides	3.550.—	680.—	55.—
Manööwriss	2.190.—	470.—	35.—
I a b i d.			
Söidurongides	1.780.—	900.—	115.—
Kaubarongides	2.100.—	460.—	55.—
Manööwriss	1.260.—	240.—	35.—
II a b i d.			
Söidurongides	1.160.—	395.—	—
Kaubarongides	1.310.—	230.—	—
Wagunite õlitajad	1.800.—	—	115.—
Wagunite kütjad	1.875.—	—	—

Kui wõtta tabel, mille järele makse-takse palkasid ja lisatasusid riigiraudtee peatehaste teenijatele, siis näeme järg-mist: 1924. a. jaanuarikuus Tallinna pea-tehastes teenisid lukusepad palgaga 6.709 mk. kuus. Selle seas 128% tükitöö tasu

päewapalga juures 114 mk.; katelsepad — 7.595 mk., selles 161% tükitöö tasu; wa-sesepad — 6.000 mk.; selles 102% tüki-töö tasu; treialid — 7.337 mk., selles 150% tükitöö tasu. Teistel töölistel oli keskmene tükitöö tasu protsent 150 mk.

Rahaasjanduse komisjonis on wälja töötatud põhimõtted, mille alusel preemi-aid ja lisatasusid maksta tuleb. Kõige-pealt on wõetud aluseks preemiate ja li-satasude maksmisel põhimõte, et lisata-sud ei wõi olla suuremad, kui 50% saa-wutatud kokkuhoiust, normeeritud tööde, kulude ja äratarwitatud materjaalide pealt. Teine põhimõte on see, et preemiad ei tohi suurema summa wälja teha kui 50% preemia- wõi lisatasusaja aastapalgast. Et siin tööliste huwisid kaitsta, on raha-asjanduse komisjonis wõetud wastu põ-himõte, et nimetatud normid ei käi mitte tööliste tükitöö tasu kohta. Komisjon oli arwamisel, et riik ei wõi enesele sis-setulekuallikaid teha tööliste töötasust.

Edasi leidis rahaasjanduse komisjon, et preemiaid ja lisatasusid wõiwad ainult need saada, kes isiklikult kulude kokku-hoidmises normeeritawatest töödest, era-tellimistest jne. osa wõtawad. Kui nime-tatud nõudmised täidetud ei ole, ei käi isik preemiasaamise alla. Need põhimõt-ted on wõetud seaduse esimesesse ossa. Seaduse teine osa tahab maksuma panna neid norme, millega saaks likwideeritud wana asi, see on riigiraudtee peatehaste 1922. a. ja 1923. a. puhaskasu jaotamine. Austatud Riigikogu liikmed teawad seda asja, sellepärast, et see küsimus on wana küsimus. Seda küsimust on arutatud, on palju kõnesid peetud ja lahinguid löödud möödunud aastal, aga siiski ei saanud see küsimus lõpulikult läbi arutatud ega ot-sustatud. Walitsus wõttis sellekohase eel-nõu tagasi ja nüüd tuleb praeguse seadu-sega see küsimus lõpulikult likwideerida. Küsimus oli selles, et ühel pool arwati, et üks osa 1922. a. puhaskasust oli wälja maksetud ilma seadusliku aluseta, teiselt poolt waieldi jällegi selle wastu ja näi-dati, et selle wäljamaksmisel oli seaduslik alus, aga et kokkuleppele ei jõutud ja ot-sust teha ei saadud, siis jäi see wana küsimus nüüd likwideerida.

1922. a. oli üldse saadud riigiraudtee peatehastest puhaskasu 3.290.165 mk., 1923. a. 2.474.997 mk. Kokku üle wiie ja poole miljoni. Sellest summast oli awan-sina wälja makstud 319.601 mk. Raha-asjanduse komisjon tuli arwamisele, et

seda kasu peab jaotama, niihästi teenijatele kui ka töölistele täiesti ühesugustel alustel, see on ühesuuruselt, kummagile kategooriale kunni 25% terwest kasusummast. Kõike summat ei leidnud rahaasjanduse komisjon mitte võimaliku olewat Riigikogule ette panna väljajagamiseks, sellepärast, et ka riik peab sissetulekuid leidma summadest, mis on saadud kokkuhoidmise ja puhaskasu näol nimetatud aastatel, ja komisjon wõttis wastu otsuse, et see summa, mis riigile tuleb, ei wõi vähem olla kui 50%, kuna teine osa — 50% — peaks minema riigiraudtee peatehaste sisseseadete täiendamiseks ning tööliste olukorra parandamiseks. Seaduse II osa on õiglaselt jaotuse teinud, andes töölistele ja teenijatele kumbagile 25% ja riigile vähemalt 50%. Selle sõna „kunni“ all on komisjon seda mõistnud, et puhaskasu summa kõik terwelt jaotusele tuleb, 25% teenijatele, 25% töölistele ja riigile vähemalt 50%.

Need on üldised märkused käesolewa lühikese seaduseelnõu kohta, mis mul siin ette kanda oli. Teen ettepaneku austatud Riigikogu liigetele seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Seega on seaduseelnõu nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

15. Riigiteenistuseseadus — II aruandja **J. Holberg** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri.

Riigiteenistuseseadus.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

I. Üldmäärused.

§ 1. Riigiteenijad jagunewad: 1) ametnikkudeks, kes teeniwad riigiasutuste koosseisudes ettenähtud ametkohtadel ja 2) wabateenijateks, kes teeniwad riigiasutuste koosseisudes ettenähtud wabateenistuskohadel wõi ajutiselt täidawad ametniku kohuseid.

Amet- ja wabateenistuskohad määratakse kindlaks koosseisu seadusega, kunni selle seaduse maksmahakkamiseni aga eelarwe korras.

O. Gustawson (is.): Käesolewa seaduseelnõu I lugemisel juhtisin ma tähelpanu § 1-se ebamäärasusele. Meie arwates on enne kui pärast põhjendamata — katse riigiteenijaid jagada kahte kategooriasse: ametnikkudeks ja wabateenijateks. Härra Holberg on katsunud seda wahetegemist põhjendada seletuskirjas, samuti I lugemisel suusõnaliselt wastu waideldes neile wäidetele, mis pahemalt poolt ette toodud. Mina pean aga tähendama, et härra aruandja wäited minu usku liigitamise tarwesse kinnitada ei ole suutnud.

Üheks tähtsamaks liigitamise tarwe põhjuseks loeb härra Holberg seda, et meil ei olla soowitaw luua püsiwat wahetõrget riigi ja riigiteenijate wahel, silmas pidades, et meil ministeeriumide koosseisud alles lõpulikult wälja kujunemata. See on küll nii. Aga konsekwentsid, millised härra aruandja siit tõmbab, ei satu õigesse rööpa. Kui lugu sarnane, et meil ministeeriumide koosseisud alles wälja kujunemata, siis tekib paratamata küsimus, kas riigiteenistuseseadus üldse ülearune ja enneaegne ei ole. Härra Holberg leiab, et riigiteenijaskonna wabateenijateks jätmise hõlbustada ministeeriumide ümberkorraldamist. Siia juurde lisab ta aga kitsendawalt, et wabateenijateks tulla eestkätt lugeda uksehoidjad, põrandapühkijad ja teised, enam-wähem kõrwalised töötajad. (J. Holberg, põl.: Mina ei ole seda öelnud!) Kui soowite, loen Teile Teile stenogrammist wastawa koha hiljem sõna-sõnalt ette, mis Teile tol korral kõnelesite. Ühtlasi aga tähendab aruandja, et kogu ametiasutus oleks parem likwideerida, kui seal püsiwat wahetõrget teenijaskonnaga üldse ei loodaks. Järjelikult: ühelt poolt seatakse üles põhimõtte, et waid enam-wähem kõrwalised jõud wabateenijateks tulewad jätta, teiselt poolt aga rõhutatakse, et ühe wõi teise ametkonna likwideerimise hõlbustamiseks kogu ametkond wabateenijateks komplekteeritaks. Härra aruandja toob muuseas näitena maakorralduse peawalituse, eriti esitused maakondades. Järjekindel olles peaks nüüd nõudma, et wabateenijateks tulewad jätta kõik ringkonnawalitsejad, riigimetsaülemad jne. Mina naelutan selle kinni selleks, et kui wastawa ametkonna teenijate jagamine wabateenijateks ja ametnikkudeks kõne alla tuleb tulewa aasta eelarwe arutamise puhul, siis näha wõiks, kas härra

Holberg ja tema mõttewennad tõesti tõmbavad selle tegeliku konsekwentsi, et igas ametiasutuses, mille kohta näha, et ta lähemas tulewikus likwideerimisele tuleb, kõik ametnikud wabateenijateks loetakse. Ma olen aga juba ette weendunud, et siis sootuks teist laulu lauldakse.

Ma tähendasin juba I lugemisel, et minu arusaamise järele wabateenijad wajawad samuti püsiwat teenistuswahekorrad, nagu need, keda käesolew seaduseelnõu ametnikkudeks tahab teha. (Aruandja J. Holberg: Aga riik ei waja neid.) Riik wajab neid. Oma seletuskirjas konstateerite õigusega, et riik kindla wahekorra loomise kaudu katsub soetada teenijaskonna, kes wõiks wabalt wälja areneda, täie tööjõu ja töötahtmisega anduda oma kohustetäitmisele. Mina arwan, et see põhimõte, mis maksab kõrgemate ametnikkude kohta, samuti on paika pidanud kõigi teistegi riigiteenijate suhtes. (Aruandja J. Holberg: Ei maksa!) Sellepärast on meie arusaamise järele täiesti ebanormaalne, kui suurem osa riigiteenijaist tahetakse tunnustada wabateenijateks. Meie ei tea veel, kuipalju wabateenijaid soetada tahetakse. Ma kardan aga, et nende arw ulatab 50—60 protsendini, keda wäljaspoole püsiwat wahekorrad asetatakse ja kelle kohta härra Holberg lausub, et neid wõib igal Issanda kellajal lahti lasta. Kui teie riigiteenijaid sarnaselt asetate tuule peale, sellejuures aga neilt nõuate täit tööjõudu ja täit töötahtmist, siis wõib ju seda küll nõuda, aga et seda täidetakse sarnastes tingimustes, selle juures wõib enam kui kahelda.

Et ebamäärast wahetegemise katset, riigiteenijaid jagada ametnikkudeks ja wabateenijateks, kõrwaldada, teen ettepaneku § 1 käesolewas seaduses järgmiselt redigeerida: „§ 1. Riigiteenijateks loetakse kõik need kodanikud, kes teeniwad riigiasutuste koosseisudes ettenähtud teenistuskohadel. Teenistuskohad määratakse kindlaks koosseisu seadusega, kunni selle seaduse maksmahakkamiseni aga eelarwe korras.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Lugupeetud rahwasaitajad! Minul oleks oma eelkõneleja wäidete kohta niipalju öelda, et

praegu täiesti ülearune on pead murda ja waielda selle üle, kuipalju neid riigiteenijaid olema saab ametnikkude hulgas, kes wabateenijateks jääksid. Selle küsimuse otsustamine ripub teist enestest ära sel korral, kui tuleb koosseisude arutamine ja koosseisude kinnitamine, mis teile ette pannakse, ükskõik kas eelarwe koosseisude näol wõi ministeeriumide korraldamisseadusega. Minul oleks aga niipalju nende põhimõtete ja aluste kohta juurde lisada, mikspärast üldkommisjon, niisama ka alamkommisjon, selle liigitamise ette wõttis. Kõigepealt peaks Riigikogu liikmele Gustawson'ile meelde tuletama seda, et kui käesolew seadus wälja anti ja esitati, siis on wälja mindud nendest motiividest, et riigiteenijad on ikkagi riigipärast, aga mitte riik riigiteenijate pärast. Kui riik tahab wahekorrad teenijatega kindlustada, siis teeb ta seda üldistes huwides, mitte aga mõnetuhande teenija pärast. Wäikese arwu riigiteenijate pärast ei wõi suure hulga huwid kannatada, ja sellepärast wabateenijad ongi. Ma juba kord tähendasin, et riigis on wäga palju niisuguseid ametiasutusi ja tegewusharusid, mis ajutist iseloomu kannawad, ja kui riik tahab tõesti otstarbekohaselt toimetada, siis ei wõi ta end nende teenijatega siduda. Ma tooksin ühe näite, ühe suurema ametala, see on, meie raudtee kohta. Kui meie tahaksime kõigile raudteel teenijatele inimestele ametnikkude õigused anda, kui riik peab ühe ametniku ühest jaamast teise ülewimist otsustama, kui iga ahjukütja ja rongijuhhi teenistusseastumist Wabariigi Walitsus peab määrama, siis meie küll otstarbekohaselt oma raudteed juhtida ei saa. Peab jääma waba kokkulepe, eraõiguslik alus, et wõimalus oleks ülesandeid läbi wiia, mis raudteede peale on pandud.

Juhiksini tähelpanu selle peale, et kui § 1 uus redaktsioon wastu peaks wõetama, saaks suure hulga wabateenijate seisukord halwendatud: esiteks wõib asja teisel teel lahendada, kuid jätaksime teise kategooria, see on wabateenijad alles ja anda õigus neid palgata äranägemise järele. Nende palkasid ei määrata mitte koosseisudes ette, waid antakse paushaalsed summad ametiasutustele. Selle tagajärjel jääksid inimesed ka kahest suurest õigusest ilma: pensioniõigusest ja arstiabiõigusest. Teiseks, on Wabariigi Walitsusel kui ka ametkondadel wõimalik

wabateenijatega neidsamu ülesandeid täita. Just selle paremuse mõttes oli komisjon selle poolt, et ametnikud saaksid jagatud ametnikkudeks ja wabapalgalisteks. Kui teie nüüd selle redaktsiooni poolt hääletate, teete wabateenijate seiskorra halwaks, sest nad jääwad pensioni- ja mõnest teisest õigusest ilma.

Panen ette § 1 wastu wõtta komisjoni poolt esitatud redaktsioonis.

Juhataja L. Raudkepp: Rkl. Gustawson'i poolt on tehtud ettepanek § 1 wõtta järgmiselt: „§ 1. Riigiteenijateks loetakse kõik need kodanikud, kes teeniwad riigiasutuste koosseisudes ettenähtud teenistuskohadel. Teenistuskohad määratakse kindlaks koosseisu seadusega, kunni selle seaduse maksmahakkamiseni aga eelarwe korras.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 20 häält, wastu 29, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 1 hääletamisele komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 2. Teenistuswahekord riigi ja ametnikkude wahel määratakse kindlaks käesolewa seaduse alusel kõigil juhtumistel, mis ei ole eriteenistusseadustes teisiti korraldatud.

Teenistuswahekord riigi ja wabateenijate wahel määratakse käesolewa seaduse §§ 3, 21—28, 30—32, 35—37, 42—43 ja teenistuslepingute kohta käiwate tsiviilseaduse eeskirjade järele.

Ajutisele ametniku kohuste täitmisele wõib määrata mitte kauemaks kui kuueks kuuks.

O. Gustawson (is.): Ma teen ettepaneku § 2-se teine ja kolmas lõige kustutada. Sel juhtumisel aga, kui teine lõige peaks püsima jääma, esitan tagawara-ettepaneku, et II lõikes „§§ 3“ järele lisatakse „15—16“. §§ 15 ja 16 räägiwad teenistustasust ja selle wäljamaksmisest. Wabariigi Walitsuse eelnõus käisid need kaks paragrahwi nii ametnikkude kui wabateenijate kohta. Üldkomisjoni alamkomisjon on aga kõneallolewate paragrahwide alla wiinud ainult ametnikud. Siit wõiks järeldada, et wabateenijad palka üldse ei tarwitse saada. Härra Holberg ütleski eelmistel waidlustel ja kordab sedasama nüüdki: kui §§ 15

ja 16 wastu wõetakse kõigi riigiteenijate kohta, siis olewat wõimalus wõetud ilma tasuta wabateenijaid ametis pidada. Mina ei kujuta ette sarnast riigiteenijat, kes ohwimeelselt wõiks hakata riiki teenima absoluutselt ilma palgata. Kui härra Holberg seda usub, et meil sarnaseid ohwimeelseid inimesi leidub, siis wõiks veel kaugemale minna ning nõuda, et kodanikud juurdegi maksaksid, kui neid aga teenida lastakse. (Aruandja J. Holberg: On ka niisuguseid praegu.) Sel teel jõuaksime meie aga lõpuks wälja ühe wäga täbara riigiteenistussüsteemi juurde — teenistuskohadega hangedamisele. Teenistuskohad peaksid muutuma oksjoniasjaks, mille peale tormi joostakse, et tasuta teenistuskohade kaudu kõrwalisel teel oma taskuid täita. Kui härra Holberg siingi rõhutada katsumaks eestkätt riigihuwisid, siis arwan mina, et riigi huwides sarnane teenistuskohadega äritegemine mingil tingimisel ei ole. (Aruandja J. Holberg: Sellest ma ei ole rääkinud.) Kui inimene räägib, siis mõelgu ta järelduste peale, mis neist rääkimistest wõib ja tuleb teha. (Wahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) On ju inimesi, kes räägiwad, ilma et nad kunagi mõtleksid. Ma arwan, et wabateenijate suhtes vähemalt see õigus tunnustatama peaks, et nad saawad oma teenistustasu ametnikkudega ühesugustel alustel ja tähtjal. Sest ühede kui teiste töötasu määratakse eelarwe korras. Niikaua kui meil koosseisu seadust ei ole, tuleb iga wabateenijagi palk fikseerida riigi eelarwes. Ja kui see kord juba nõnda on, siis tuleb neile nende töötasu wälja maksta samal wiisil, nagu ametnikkudelegi. Kui aga siin siiski just nagu kiuste tahetakse wahet teha riigiametnikkude ja wabateenijate wahel, siis waid põhjusel, et siingi näidata näpuga: teie ei ole täiswerd riigiteenijad waid paariaist wabateenijad, kes isegi töötasu kättesaamise suhtes ametnikkudest eraldatud olgu. Ma arwan, et see isegi aruandja arusaamise järele enam ei ole riigi huwides, kui inimesi niiviisi õrritada. On kindel; Sarnase õrritamise tagajärjed on igal tingimusel negatiivsed.

Muidu aga leian ma, waatamata, et § 1 kohta minu poolt tehtud parandus tagasi lükati, siiski tarwilikuks ka järgnewate paragrahwide juures teha analoogilisi parandusi, eeldades, et need parandused wastu wõetakse III lugemisel.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpuse sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Mis härra Gustawson'i ettepanekusse puutub § 2. wälja jätta need kaks lauset, siis, kui meie need wälja jätaksime, siis kaoks see wahekord ära, mis § 1 nende kahe liigi wahele on tehtud, mille põhjendamiseks mina sõna wõtsin. Et seda ei ole soovitud Riigikogu enamus ja samuti ka üldkomisjoni enamus, ja et selle kohta ei ole ka kahtlusi üldkomisjonis olnud, et need on alles esimest korda siin üldkoosolekul ette toodud, siis sellepärast ei saa mina muidugi selle ettepaneku toetamiseks midagi öelda, waid toetan § 2. sel kujul wastuwõtmist, nagu üldkomisjon ette on pannud.

Agas mis edasi puutub, kui meie §§ 15 ja 16 siia esimesse peatükki paneme, siis peab ütleva, et meie ajame sellega kõik segamini. Need on üldmäärused, aga §§ 15 ja 16 käsitlevad ainult riigiametnikkude õigusi. Et meie neid õigusi siit õiguste peatükist ära tõstame ilma põhjusega.. (O. Gustawson, is.: Wadake järele, kas on riigiteenijate wõi on ametnikkude õigus.) Mina loen, et siin on riigiteenijate õigused.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud rkl. Gustawson'i poolt § 2 teine ja kolmas lõige kustutada. See ettepanek tuleks esiteks hääletamisele, ja siis teine. — teises lõikes „§§ 3“ järele lisada „15—16“. Panen rkl. Gustawson'i esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb teine ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb paragrahw komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastuwõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb): § 3. Ametnikud wõetakse teenistusse määramata ajaks; wabateenijad aga määramata wõi teatawaks ajaks.

O. Gustawson (is.): Ma tähendasin juba käesolewa seaduse I lugemisel, et riigiteenijate liigitamisel ametnikkudeks ja wabateenijateks Wabariigi Wa-

litsuse ettepanekus teataw alus on. Ametnikud olid need, kes olid koosseisudes ette nähtud ja wabateenijad need, kes figureerivad wäljaspool koosseisusid. (Aruandja J. Holberg: Wäljaspool koosseisu ei olnud keedagi.) Olge nii lahked ja lugege Wabariigi Walitsuse poolt esitatud eelnõu läbi. Mina julgen Wabariigi Walitsuse loogikat rohkem uskuda, kui härra Holberg'i oma. Käesolewas paragrahwis on üks kui teine kategooria seotud koosseisudega. Eelarwe-korras wastuwõetud koosseisud on makswad kogu aasta kohta. 1. jaanuaril 1925. a. lõpewad rahaministrile antud erakorralised wolitused, mille järele ametnikka wõib wabastada, kohti wakantseks jättes. Järelikult, kõik riigiteenijad, kes figureerivad eelarwe-korras ettenähtud koosseisudes, on wähe-malt aastaks kindlustatud ja nende kohta maksawad harilikud õigused. Nende palga määramine ja maksmine sünnib tegelikult ühesugustel alustel. Selle peale waatamata, et kõik riigiteenijad teenistusse wõetud ühesugustel alustel, ühesuguselt kindlaksmääratud ajaks, tahetakse tõmmata nende wahele kindel wahe: ühedel kohtadel püsiwad riigiteenijad, teistel olgud nad nagu linnukesed, keda wõib igal ajal lahti lasta. Ma ütlen, see on kõike muud kui loogiline.

Edasi juhtisin ma tähelepanu sellele, et käesolewas paragrahwis peale muu redaktsioon ebakohane on. Ühelt poolt on öeldud, et ametnikud wõetakse teenistusse määramata ajaks. Härra Holberg ja teised seletasid üldkomisjonis, et „määramata ajaks“ siin tähendab seda, et ametnik on ametis niikaua, kuni tema pensioni peale läheb wõi seaduses ettenähtud korras wabastatakse. Teiselt poolt wõetakse ka wabateenijaid teenistusse määramata ajaks. Siin tähendab aga määramata ajaks seda, et riigiteenijaid wõib igal ajal lahti lasta. Mina arwan, et ei saa tarwitada üht ja sama termini kahe üks teisest diametraalselt erinewa mõiste tähendamiseks, kui ei taheta luua ilmaaegseid segadusi ega anda kohule ilmaaegset tööd. Seadusandlus seda tendentsi kunagi pooldada ei tohiks. Kui aga igal tingimusel tahetakse wahetege-mine alles jätta, siis peaks käesolew paragrahw wähemalt selgemalt redigeeritud olema.

Mina aga teen ettepaneku § 3 redigeerida järgmiselt: „Riigiteenijad wõetakse

teenistusse määrata ajaks“. See tähendab, et neid ei saa muul teel lahti lasta, kui ainult neil tingimustel, mis käesolevas seaduses kindlasti fikseeritud.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Selle määrata aja peale võtmise kohta on mul seletada järgmist: ametnikud võetakse määrata aja peale ja wabateenijad võetakse samuti määrata aja peale. Lahku lähewad nad oma iseloomu poolest sellega, et ametnikku saab lahti lasta ainult siis, kui ametkoht koosseisust ära kaotatakse või kui tema tegewus riigihuwidele ei wasta. Wabateenijaid, kes on määrata aja peale võetud, võib kahenädalise etteütlemisega, nii kui era-kokkuleppe alusel ametisse võetud isikuid, lahti lasta. Teiseks on sel määrata ajal üks ja seesama mõiste: ametnik, kui tema täna ametisse võetakse ja homme leitakse, et ta riigihuwidele kahjulik on, siis võib teda lahti lasta, tähendab, ta oli võetud määrata aja peale; wabateenija, kes võetud ametisse ja keda võib kahenädalise etteütlemisega lahti lasta, kui tema töö kauemat aega kestab, võib mitu aastat ametis olla — ta töö võib kesta 5—6 aastat ja siis võib ta tööaega igal ajal pikendada, sellega ei ole siis siin midagi ebaloogilist ega loogikawastast. Ei ole mingit mõtet maha kustutada see „teatawaks ajaks“, sest kui ametiasutuse eesotsas seiswal isikul teada on, et tal tööd jätkub 5, 3 või kuni 10 aastaks, siis võib ta wastawa lepingu teha kindla aja peale, kui aga see isik mõne kuriteo toime saadab, siis võib teda otsekohe wabastada. Selle ettepaneku järele, mis härra Gustawson tegi, võib weel wabateenijate seisukorda halwendada.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Gustawson'i poolt on ettepanek tehtud võtta § 3 järgmiselt: „Riigiteenijad võetakse teenistusse määrata ajaks.“ Selle ettepaneku järele langeks teine lause § 3-st wälja. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Gustawson'i ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 3 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

II. Riigiteenistusse astumine.

§ 4. Ametnik peab wastama järgmistele nõuetele:

1) peab olema Eesti wabariigi kodanik ja oskama riigi keelt;

2) peab olema vähemalt algkooli 6 aastasele kursusele wastawa haridusega;

3) peab olema vähemalt 20 aastat wana;

4) peab olema terwislikult töowõimeline selle teenistuse jaoks, millesse ta soowib astuda.

Juhtumised, mil riigiteenistusse astumisel nõutakse suuremat haridust või wastawa eksami tegemist, on ette nähtud wastawates eri- või korraldusseadustes.

Erandit võib teha igal üksikul juhtumisel Wabariigi Walitsus.

O. Gustawson (is.): Wiimane lõige käesolewas paragrahwis ütleb, et Wabariigi Walitsus võib igal üksikul juhtumisel erandit teha. Mul ei ole päris selge, kuidas seda eranditegemise õigust Wabariigi Walitsuse poolt on mõeldud kasutada. § 4 p. 4. ütleb nimelt, et ametnik peab olema terwislikult töowõimeline selle töö jaoks, millesse ta soowib astuda. Mina saan aru, et Wabariigi Walitsus võib erandit teha hariduse kohta: ei tarvitse mitte igakord 6-klasilise algkooli haridusega olla. Samuti võib erandit teha selles mõttes, et riigiteenija nooremana ametisse määratakse, kui seadus ette näeb. Võib teha erandit sellestki, et teatud juhtumistel wälisriigi kodanikka määratakse ühte või teise ametisse. Kui aga tahetakse Wabariigi Walitsusele anda wõimalust täiesti töowõimetut inimest ametkohale määrata, siis jääb see mulle täitsa arusaamatuks. Sellepärast oleks hea, kui aruandja seda eranditegemise õigust lähemalt põhjendaks. On ju päris selge, et meil sõjainwaliide, kellel terwis tugevasti kannatanud, kes aga teatud ametialal siiski töowõimulised, ametisse võib võtta. P. 4. ei tee sel puhul ka mingisuguseid ülesaatuid takistusi. Kui aga nüüd tahetakse ametisse panna inimesi, kes absoluutselt töowõimetud selle ameti jaoks, siis on see liig. Ei saa ikkagi, nagu tänagi siin juba kord öeldi — amet-

asutust seegiks teha. Ma ei tee praegu mingisugust ettepanekut, eeldades, et aruandja p. 4-da kohta käiwat eranditegemise õigust põhjendab.

J. Luur (krst.): Härra Gustawson soowib selgusele jõuda punkt 4 kohta, kuidas wõib Wabariigi Walitsus erandit teha igal juhtumusel. Ma arwan, et ei saa wõtta wiimast lõiget § 4 kohta selles mõttes, et tema peab käima iga üksiku punkti kohta eraldi. Tähtis on juba see, kui erand käib ühe, teise ja kolmanda punkti kohta, sugugi ei ole aga tarwilik, et ta iga punkti kohta just tingimata ja kindlasti peab käima. Ma ei poolda seda, et see paragrahw peab wälja jäetama, kuid ma wõtan sõna selleks, et punkt 4-as teha siiski wäikene redaktsiooniline parandus, millel oma tähtsus olemas. Sellepärast teeksin ettepaneku punkt 4-as sõnad „terwislikult“ maha kustutada ja wõtta selle asemele „tegu- ja“. Nii siis kõlaks punkt 4 järgmiselt: „peab olema tegu- ja töowõimuline selle teenistuse jaoks, millesse ta soowib astuda.“ Ma näen, et mõnelt poolt muiatakse selle paragrahwi kohta, aga tal on oma mõte ja alus. Riik ei ole huwitatud mitte sellest, et ta ametnik ainult terve peab olema. Muidugi, see on ju wäga soowitaw ja wäga hea, kui kõik ametnikud terwed on, kuid kui ametnik küll terve on, aga selle juures oma ametkohustusi küllalt ei täida, mis on siis riigil niisugusest ametnikust kasu. Ametnik wõib küll haige olla, aga ta wõib sellest haigusest wabeneda ja sellepärast on tähtis, et ametnik oleks tegu- ja töowõimuline. Iga tegu ei ole töö, iga töö aga on küll tegu.

L. Johanson (sd.): Ma teen ettepaneku punkt 4 wälja jätta. Terwisliku tunnistuse nõudmist ei ole eraasutustes, teda ei nõuta erateenistuses. Kui punkt 4 sisse wõetakse, siis wõimaldab see wäga palju eksimisi ja ülekohut üksikute inimeste wastu.

Juhataja L. Raudkepp: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Mul oleks järgmist seletada punkt 4 kohta: punkt 4 wõeti sisse just puht fiskaalsetes huwides. Meie teame, et riigiteenijatel on pensioniõigus, ja kui nüüd riik hakkab terwisliku seisukorra peale kergelt waatama, see tähendab, wõtma ame-

tisse kas nõrga terwisega ametnikka, kelle kohta teada on, et nad warsti töowõimetuks jääwad. (L. Johanson, sd.: Aga mis on nõrga terwisega? J. Temant, põl.: Kelergukawa nõrk on. L. Johanson, sd.: Teil on ta nõrk.) Selle läbi wõiwad tekkida riigile kulud pensionimaksmise näol. Just riigikassa huwides on punkt 4 sisse wõetud. (O. Gustawson, is.: Kuidas seda töowõimist Teie arwates kindlaks teha? M. Juhkam, tõer.: Arstlik komisjon. — J. Hünerson, põl.: Minge edasi, mis!) Juhtumistel, kus kandidaat mitte täiesti terwislikkudele nõuetele ei wasta, aga siiski soodsamat ja paremat kandidaati ei leidu, siis on luba antud Wabariigi Walitsusele teda ametisse wõtta, selle läbi erandit tehes. See olgu wastumotiiwideks rkl. Gustawson'i ja Johanson'i parandustele.

Mis puutub rkl. Luur'i poolt tehtud parandusesse, siis on sel sõnal „tegu“ wäga segane mõiste. Mis suhtes peab ametnik teguwõimuline olema? (J. Luur, krst.) Aga kui ametnik on terve ja midagi ei tee? — J. Hünerson, põl.: Worst!) Aga misugust tegu ta peab tegema. See on ju ametisse määraja ülema asi, tema wastutab selle eest ja kui see ametnik mitte tegu ei tee, nagu Teie ütlete, siis on wõimalik teda § 42 põhjal lahti lasta. Wõi kui ta ei täida käsku, siis wõib teda distsiplinaar korras samuti lahti lasta. Leian, et see sõna „tegu“ mitte midagi ei anna, waid asja palju segasemaks teeb ja sellepärast ei saa ma mitte nende paranduste poolt olla.

Juhataja L. Raudkepp: Rkl. Luur'i poolt on ettepanek tehtud: punkt 4-as, kus on öeldud „peab olema terwislikult töowõimuline“ jne. redigeerida järgmiselt: „4) peab olema tegu- ja töowõimuline selle teenistuse jaoks“ jne.

Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek: punkt 4 wälja jätta. Hääletamisele tuleb kõigepealt rkl. Johanson'i ettepanek, kui kaugemaleulatawam. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on antud 21 häält, wastu — 22, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Luur'i ettepanek. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtaw enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 4 komisjoni poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 vastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):
§ 5. Ametisse wõtta ei wõi neid:

1) kes seadusjõusseastunud kohtuotsuse läbi on kaotanud õiguse ametis olla;

2) kes seisawad eeluurimise wõi kohtu all süütegude pärast, mille eest seaduses ette nähtud wangimaja wõi raskem karistus, wälja arwatud süüteoasjad, mis wõidakse lõpetada poolte leppimise tõttu.

Kohtuminister **R. Gabrel**: Selles paragrahwis tarwitatakse sõnu „ametisse wõtta“ ja „ametis olla“, aga üldine mõiste on siin riigiteenistuses olemine. Selle paragrahwiga ei mõelda mitte ainult neid, kes kindlasse ametisse wõetakse, waid ka neid, kes ajutiselt ametisse wõetakse, nii et mina arwan, et oleks otstarbekohane wõtta sõna „ametisse“ asemel sõna „riigiteenistusse“ ja sõna „ametis“ asemel sõna „riigiteenistuses“. Sellepärast teen mina ettepaneku selle paragrahwi alguses sõna „ametisse“ asemele wõtta sõna „riigiteenistusesse“ ja p. 1. eelwiimases reas, sõna „ametis“ asemel sõna „riigiteenistuses“.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Kui komisjon sellesse paragrahwi wõttis sõna „ametisse“ ja sõna „ametis“, siis tegi tema seda wälja minnes riigimajanduslikkudest kalkulatsioonidest, sest meil on riigiasutusi, kus ka tööliste kohad on ja missugustel kohtadel teenimine mitte riigiwõimu teostamine ei ole. Sellepärast ei ole nendel kohtadel teenimiseks mitte iseäralikult tähtis, et nendel teeniw isik ei tohiks olla olnud enne wangis istunud wõi muud karistust kandnud. Sellel motiivil just jäigi sisse sõna „ametis“ ja „ametisse“, sest ametkohtade suhtes wõib olla sellel tähtsus, kas inimene on enne mõne kuriteo korda saatnud wõi mitte, aga näiteks ei ole mingit mõtet, kui keegi rööpaseadja on seal kunagi warguse eest karistatud, wõi mingisuguse muu kuriteo eest nuhtlust kandnud, sellepärast teda ametisse mitte kinnitada.

Komisjon piiras seda kitsendust just nimelt ametnikkude suhtes, kuna wabapalgaliste suhtes ta selle tegemata jättis.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud härra kohtuministri poolt § 5-da esimeses reas sõna „ametisse“ asemel wõtta sõna „riigiteenistusesse“ ja sama paragrahwi p. 1 eelwiimases reas wõtta sõna „ametis“ asemele sõna „riigiteenistuses“. (Hääletatakse.) Mulle näib, et enamus on vastu. (Hüüded: Ära lugeda. Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on antud 6 häält, vastu 18 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb paragrahw komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 5 komisjoni poolt esitatud kujul vastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 6, 7, 8.

§ 6. Isik, kes soowib ametisse astuda, peab wastawale wõimule esitama sellekohase kirjaliku soowiawaldusega lühikese elulookirjelduse, allkirja selle kohta, et ei ole seaduses ettenähtud takistusi ametisse astumiseks, ja teised seaduse järele nõuetawad dokumendid.

§ 7. Teenistuswahekord wabariigi ja ametniku wahel hakkab maksma sellest päewast, mil ametnik wastawa kirjaliku otsusega ametisse määrati, kui otsuses selleks teist tähtaega ei ole tähendatud.

§ 8. Isik, kes peale ametisse määramist ametkohuste täitmisele ei ilmu kahe nädala jooksul ametisse määramise otsuses tähendatud päewast arwates, ilma, et tal selleks mõjuwaid põhjusi oleks (§ 28), wõi kes ametkohuste täitmisele asumise ajaks enam § 4 p. p. 1 ja 4 ja § 5 nõuetele ei wasta, loetakse ametisse mitteastunuks.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 9. Ametnikud annawad ametisse astudes sellekohase wormeli järele pühaku töö tuse oma ametkohuseid ausalt täita.

O. Gustawson (is.): Ma teen ettepaneku see paragrahw wälja jätta. Käesolew paragrahw räägib sellest, et tuleb

anda sellekohase wormeli järele pühalik töötus ametkohuseid ausalt täita. See on aga üks asi, mis ometi kedagi millekski ei kohusta. Ametalased siüteod, kuritahtlus, lohakus jne. on karistatawad makswate seaduste põhjal, waatamata sellele, kas pühalik töötus on antud wõi mitte. Meil antakse näiteks linnawolikogudes pühalik töötus, aga Riigikogus ei anta seda mitte. Mina ei suuda uskuda, et Riigikogu liikmed sellepärast vähem tööd teeksid kui linnawolinikud, et nemad pühalikku töötust andnud ei ole! See on pisutu ja puht deklaratiivne nõue. Seadus ei kannata selle tagajärjel mitte sugugi, kui see nõue käesolewast seadusest wälja jääb. Küll aga wõidakse sellega ametiasutuste tööaega kokku hoida. Aruandja seletuse järele sündiwat see pühaliku töötuse andmine suure pidulikkusega, mis aruandja arusaamise järele teinekord pool päewa, wõi koguni terve päewa kestwat. (J. Piiskar, is.: Niisutamise ga.)

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei saa härra Gustawson'i ettepanekuga selles mõttes ühineda, et § 9 tuleks wälja jätta. Härra Gustawson põhjendas oma ettepanekut sellega, et ega pühaliku töötuse andmine ei kohusta ametnikku oma kohuseid paremini täitma kui ta teeks seda ilma pühaliku töötuseta. Mina ütlen aga, et riigiteenistusse astumine on igatahes üks tähtis moment iga ametniku elus, kes tahab riigiteenistusse astudes oma kohuseid korralikult ja ausasti täita. Pühaliku töötuse andmine on tõepoolest üks akt, mis inimese peale hingeliselt suurt mõju peab awaldama. (J. Piiskar, is.: Ega ta laulata ma ei lähe?) Pühaliku töötuse andmist ei taheta mitte ainult meil sisse seada, waid see oli kombeks ka enne, Wene ajal... (O. Gustawson, is.: No jah, Wene ajal!) ...ja on ka teistes riikides wiisiks kujunenud. Meil wist sel alal ikka nüüd waewalt maksab teistest kultuurriikidest ette jõuda. Peale selle teen ma ettepaneku sisse wõtta weel ühe uue paragrahwi ja nimelt § 8-a: „Ametnikul on keelatud osa wõtta igasugustest riigiwastastest organisatsioonidest, ükskõik, millist nime organisatsioon ka ei kanna.“ (L. Johanson, sd.: Kellel see siis lubatud on? O. Gustawson, is.: Pange juurde „peab olema kristliku rahwaerakonna liige.“) Igatahes on kristliku rahwaera-

konna liige olla parem, kui olla isesotside rühma liige. Mina arwan, et riigiteenijatele peab seda meelde tuletama, et nad ei tohi riigiwastastest organisatsioonidest osa wõtta. (M. Juhkam, tõer.: Kellel on lubatud siis riigiwastastest organisatsioonidest osa wõtta?) Meie peame seda neile seadusega meelde tuletama. (M. Juhkam, tõer.: Ei maksa asjata aega wiita. Wahelhüüe keskelt: Härra Luur, ka Teie ei wõin niisugustest organisatsioonidest osa wõtta!) Kui teie leiate, et see asjata ajawiide on, siis on minul sellest wäga kahju. Kui pahempoolsed härrad asjast nii aru saawad, et üks ametnik, kes seisab Eesti riigi teenistuses, wõib osa wõtta niisugusest organisatsioonist, mis riigiwastase iseloomuga, et see olla iseenesest mõistetaw, siis ütlen mina, et minule see iseenesest mõistetaw ei ole. (Naer. W. Maaker, tõer.: Ikka hulle maks läheb!) Asjata muigate, härrad. Mina leian, et niisugune meelde tuletus ametnikkudele, kes riigiteenistuses tahawad olla, tingimata tarwilik on. Härra Juhkam, ei ole kellelgi saladus, et meie riigiametnikkude hulgas isikuid leidub, kes oma meeoleolu poolest riigikorra wastased on. (O. Gustawson, is.: Ja isegi siidisukki saadawad juba!) Kui meie riigiteenistusseadusesse selle paragrahwi sisse wõtame, siis igatahes oleme meie — seadusandjad — oma kohust selles mõttes riigi vastu täitnud. Teie wõite selle üle naerda, see on minule päris ükskõik, mind teie põrmugi sellega ei ärrita. Mina teen päris kindla ettepaneku ja mõtlen, et need kodanikud, kes minust aru saawad, leiawad, et see paragrahw täiesti tarwilik on.

L. Johanson (sd.): Ma ei peaks sel puhul sõnawõtmist tarwilikuks, kui härra Luur ei oleks kõnelenud meie — pahempoolsete — arusaamisest. Mina arwan, siin wõib üks üldine arusaamine olla, et kui selle seaduse juures wõetakse paragrahw vastu, kus ametnikkudel on keelatud riigiwastastest organisatsioonidest osa wõtta, siis selle järelalus on see, et riigis on kodanikka, kellel riigiwastastest organisatsioonidest osawõtmine ei ole keelatud. Kui ta ametnik on ja kui tema tahab niisugusest organisatsioonist osa wõtta, siis peab tema riigiteenistusest lahkuma. Mina arwan, seda härra

Luur oma parandusega ütelda ei taha. Ametniku, kui ka iga teise eraisiku kohta on riigiwastasest organisatsioonist osawõtmine asjus olemas üldised seadused. Need seadused on kõigi kodanikkude kohta ja nende hulka kuuluvad ka riigiteenijad.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpuna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Mul oleks § 9 sissewõtmisel järgmist öelda: Siin ei mindud sugugi neil motiividel välja, nagu rkl. Gustawson tähendas, et selle läbi tekiks midagi sarnast, millega teenistusse astumist tahetakse ära märkida, waid siin mindi sellelt seisukohalt välja, et meil on wäga wähe tseremoniid, pidulikkust, kõik on nii wäga üksluine ja ühetaoline. (Segased wahelhüüded. L. Johanson, sd.: Kas meil „niisutamist“ wähe on?)

Juhataja **L. Raudkepp**: Palun kõrwaliste küsimustega kõnelejat mitte segada.

Aruandja **J. Holberg**: Et aga ametnikkude ametisseastumine teatud määral tähtis moment ja et tal see enam meelde jääks, on korraldatud sarnane piduliku töötuse wõtmine, mille läbi tema teiste ametnikkudega tuttawaks saab ja millega teistele ametnikkudele nende kohuseid meelde tuletatakse. Neil motiividel on § 9 sisse wõetud.

Mis puutub härra Luur'i parandusse, siis pean ütleva, puhtwormiliselt ei sünni tema poolt ettepanud paragrahw käesolewasse peatükki. See käiks riigiteenijate kohuste alla, mis kuulub IV peatükki.

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Luur'i poolt on ettepanek tehtud § 8 järele wõtta uus paragrahw järgmiselt: „Ametnikul on keelatud osa wõtta igasugustest riigiwastastest organisatsioonidest, ükskõik millist nime organisatsioon ka ei kanna.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 9. (Hääletatakse.) Poolt on antud 23, wastu 17 häält, sellega on § 9 wastu wõetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 10—14.

III. Teenistuskäik.

§ 10. Ametnikku wõidakse ametis kõrgendada laitmata teenistuse ja wastawate wõimiste ülesnäitamise korral.

§ 11. Ametissemääraja ülemus wõib teenistuse huwides ametnikku üle wiia teise sama- wõi kõrgemapalgalise ameti peale. Kui ülewiimine sünnib wastu ülewiidawa tahtmist, otsustab ülewiimise peale ametniku seletuste läbiwaatamist järgmine kõrgem ülemus.

Wabariigi Walitsuse poolt ametisse määratud ametnikkude ülewiimise otsustab lõpulikult Wabariigi Walitsus enne seda igakord ülewiidawa ametniku seletusi ära kuulates.

§ 12. Überpaigutataw loetakse uue koha peale astunuks wanast kohast wabanemise päewast arwates, mis kindlaks määratakse wastawas kirjalikus otsuses. Überkolimise korral määratakse samas otsuses kindlaks uude teenistusse ilmumise tähtaeg wastawalt kaugusele ja töölikule tarwitusele, kuid mitte üle 10 päewa; ilma mõjuwa põhjusega (§ 28) tähtajaks teenistusse mitteilmumisel loetakse ametnik ametist lahkunuks.

§ 13. Ametnik, kelle ametikoht kaotatakse, wiiakse üle uue koha peale samas ametkonnas, waba koha puudusel aga ametnikkude reserwi, mis asub tööhoolekandeministeeriumi juures ja mille korralduse määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.

Samuti wiiakse ametnikkude reserwi käesolewas paragrahwis ettenähtud põhjusel kohatajäänud kaitsewäelased.

§ 14. Iga riiklik ametiasutus, otsides tööjõudu koosseisudes ettenähtud ameti peale, peab eestkätt pöörama tööhoolekandeministeeriumi poole ja alles siis, kui ametnikkude reserwist sündsat kandidaati ei leidu, wõib väljaspoolt uut isikut teenistusse wõtta.

Ametnikkude reserwi wiidud kaitsewäelastel on muudel ühesugustel tingimustel wõrreldes teiste soowijatega eesõigus kohasaamiseks.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Wahelhüüded: Lõpetada!) On ettepanek tehtud koosolek lõpetada. Kas jäädakse selle ettepaneku juurde. (O. Gustawson, is.: Kes tegi ettepaneku?) Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

IV. Riigiteenijate õigused.

§ 15. Ametnik saab oma teenistuse eest seaduses kindlaksmääratud tasu ametisse määramise päewast algades.

Ümberpaigutamistel maksetakse teenistustasu wastawalt uuele kohale wananast ametist wabanemise päewast arwates (§ 12).

O. Gustawson (is.): Käesolewas seaduses on kindlasti läbi wiidud wahe ametnikkude ja riigiteenijate wahel. Õieti oleks tarwis olnud iga paragrahwi juures teha ettepanek „ametnik“ asemel wõtta „riigiteenija“. Ma arwan aga, et kui minu poolt § 1-se juurde tehtud parandus III lugemisel wastu wõetakse, siis isendast mõistetawalt järgmistes paragrahwides automaatselt samasugused parandused tuleksid teha. Käesolew paragrahw räägib sellest, et ainult ametnik saab oma teenistuse eest tasu, alates ametissemääramise päewast. § 16 räägib tasu wäljamaksmise korrast. Härra aruandja katkus seletada, et riigiteenijaid ei makswat nende üldnormide alla wiia. See ei olla loogiline. Ma tähendasin juba wahelhüüdes ja tähendaksin weel kord, et Wabariigi Walitsuse ettepanekus käesolewad paragrahwid käisid niihästi ametnikkude kui ka wabateenijate kohta. Wabariigi Walitsuse ettepanekule wastawalt oli aga wabateenija kaugelst wähem kindlustatud, — ta oli asetatud wäljaspoole koosseise. Seda rohkem on põhjust käesolewast seaduseelnõust wälja minnes wäita, et need paragrahwid peawad käima niihästi ametniku kui ka riigiteenija kohta. Siin peab maksma tasusaamise ja tasu wäljamaksmise wiisi suhtes ühesugune kord. Sellepärast teen ettepaneku § 15 sõna „ametnik“ asemel wõtta „riigiteenija“, missugune parandus oleks samuti maksew § 16-da kohta, mis tasumaksmise korra lahendab. Selle paranduse wastu ei tohiks tõepoolest olla.

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Wõtan sõna lootuses, et wahest läheb mul korda seda parandust läbi wiia, mis ma siin olen kawatsenud teha. § 15 räägib sellest ainult... (W a h e l h ü ü e.) Noh, Teie kuulake enne ja siis hakake wahete rääkima, Teie ei tea ju, millest jutt on. Käesolew paragrahw ei räägi sugugi sellest, et meie ametnikud, kes

riigiteenistuses teatud ajajärgu teeninud, wastawalt ajajärgule ka lisapalka saaksid. Õpetajate kohta on küll erand tehtud, õpetajad saawad iga 4-aastase teenistusajajärgu eest ühe astme wõrra palgakõrgendust, kuid teiste riigiteenijate kohta ei ole niisugune palgakõrgendus aastate wäljateenimise eest ette nähtud. Wenemaal, näiteks, oli seaduses ette nähtud, et teatud aastate wäljateenimise eest palka kõrgendati. Ma ei näe mingisugust põhjust, et meie oma riigiteenistuseseaduses seda põhimõtet sisse ei wõtaks. Asi on selles, et meil on wäike riik ja kui ametnik kord koha saab, siis on wastawalt lootat, et temal oma teenistusala kergesti wõimalik oleks astmete wõrra järjekindlalt tõusta. Meil on ju niisugused ametkonnad, kus wäga raske on teenistusala edasi jõuda waatamata selle peale, et ametnik wäga hoolsalt oma kohuseid täidab. Teine ametnik on ees ja sellepärast ei saa kõrgemat ega paremat kohta. Näiteks, wõiksimme wõtta postiteenijaid. Meil oli muidugi ajajärk, kus inimesi oli tarwis. Sel ajajärgul oli kerge kõrgemaid kohti parema palgaga leida, nüüd on aga need ajad möödunud. Kui arwesse wõtta suurt üliõpilaste arwu ja isikuid, kes isegi kõrgema hariduse saanud, wõib wäga kergesti oletada, et kui isik ühe koha saab, tal kaugeltki lootust pole oma teenistusastmes ruttu tõusta. Sellepärast arwan mina, et meie peaks oma ametnikkudele, kes 5, 10, 15 aastat laitmata ühel kohal teeninud ja mitte sellepärast edasi pole jõudnud, et nad teenistuses küllalt kõlbulikud ei oleks, waid lihtsalt sellepärast, et neil pole kuskile minna ja meil pole neile kõrgeid kohti anda, sellepärast peaksimegi ametnikkudele teatud ajajärgude järele palgalisa andma. Minu arwates wõiks anda peale 5-aastast laitmata teenistust palgalisa 10% aastapalgast, peale 10-aastast teenistust 15% ja peale 15-aastast teenistust 25%. Selle küsimuse lahendamisel peab silmas pidama weel seda, et ametnik selle aja jooksul juba perekonnainimeseks saanud, temal lapsed on, keda koolitada ja ülewal pidada tarwis. Meil on praegu elukalliduse tõttu palku teatud aja järele küll tõstetud ja ka nüüd on palkade tõstmine jälle päewakorral, milleks Wabariigi Walitsuselt, kui ma ei eksi, 200.000.000 marka eelarwesse wõetud, kuid see sünnib kõik erakorralistel aegadel, kui aga need erakorralised ajad

mööduwad ja päris harilikud ajad kätte jõuawad, siis ei ole ometi loota, et meie iga aasta hakkame üldiselt oma riigiametnikkude palku tõstma. Siis seisamegi minu poolt üleswõetud küsimuse ees ja, minu arwates, peaks riik oma teenijatele, kes laitmatult ja hoolsalt teeninud ning perekonnainimesteks muutunud, appi tulema ja nende teenistust õiglaselt tasuma. Seda senni tehtud ei ole ja sellepärast esinen sellekohase parandusega arwates, et riik sellega täidab oma kohut ametnikkude wastu. Kui wõtta erateenistust, siis näeme, et seal igale teenijale ja ametnikule, kes hästi ja laitmata peremehe asju ajab ning kohustusi täidab, peremees iga aasta palka juurde lisab. Meil aga riigiasutustes seda ei ole ja see ei ole minu arwates õiglane. Kui wõtame, näiteks, Prantsusmaa, siis näeme, et seal annab riik perekondadele, kus teatud lastearw, abi, et nemad wõiksid oma lapsi koolitada ja kaswatada. (M. Juhkam, tões.: See ei ole palgaseadus.) Mina ei saa aru, mis keelab niisugust paragrahwi riigiteenistusseadusesse wõtmast. Lubage, härra Juhkam, mina waatan selle küsimuse peale sellest seisukohast ja nimelt, et ametnikule peaks tema hoolsa ja laitmatu teenistuse eest autasu andma teatud aastate teenistuse järele. Minu arwates on see paragrahw kohane küllalt, et teda siia üles wõtta, kus räägitakse ametnikkude tasust. Kui seda tarwis oleks palgaseadusesse üles wõtta, nagu oleks Juhkam tähendab, siis ei saa ma üldse aru, miks see § 15 on siia üles wõetud. Olge head ja wiige ka § 15 palgaseadusesse, siis oleks see loogiline, sest selles paragrahwis räägitakse ju palkadest. Seda paragrahwi peetakse wõimalikuks siia üles wõtta, aga teist paragrahwi, milles räägitakse riigiteenijatele lisatasu andmisest hoolsa teenistuse eest, siia üles wõtta ei wõi. Mina sellest kuidagi ei suuda aru saada. Teen ettepaneku käesolewasse seadusesse wõtta sisse uus paragrahw: „§ 15-a. Riigiteenijatel nii ametnikkudel kui wabapalgalistel on ühe ja sama koha peal olles lisapalga saamise õigus aastate wäljateenimise järele ja seda järgmiselt: pärast 5-aastast wahet pidamata laitmata teenistust — 10% aastasest palgast, pärast 10-aastast teenistust — 15%, aastasest palgast ja pärast 15-aastast teenistust 25% aastasest palgamäärast.

Märkus. Palgaks käesolewa seaduse mõttes loetakse igasugune teenijale maksetaw alaline rahaline tasu, wälja arwatud erakorralised tasud ületunnitööde eest, sõidurahad, lisatasud iseäralikkude tööde eest, puhaskasust osasaamine ning käesolewa seaduse § 23 alusel maksetaw lisatasu.“ (J. Laidoner, põl.: See ei puutu riigiteenistusseadusesse, see on palga asi.)

J. Uibopuu (rhws.): Lugupeetud rahwasaadikud! Härra Luur tegi ettepaneku, mille järele teenijatele teatawa aja järele antakse palgalisa wastawate protsentide suuruses, kuid selles ettepanekus on sõnad „laitmata teenistuse eest“, mis selle paragrahwi mõtte segi lööb. Mis see õieti tähendab „laitmata teenistus“ jne. ja missugusel määral kuulub teenistuses olijale laitus anda tahetawa lisatasu takistuseks. Nende sõnadega wõetakse wõimalus ametnikkudelt lisatasu saamiseks. Kui näiteks keegi noomituse saab, siis ei ole tal enam laitmata teenistus ja ei wõi loota soovitud lisatasu peale. Härra Luur tahab ametnikkudele ühe käega anda ja teisega wõtta. (M. Juhkam, tões.: Härra Uibopuu tahab kahe käega anda.) Mina arwan, et härra Luur sõna „laitmata“ oma ettepanekus maha tõmbab.

Mis puutub sellesse wahelhüüdesse, et kohane pole Luur'i poolt esitatud paragrahwi üles wõtta käesolewasse seadusesse, waid tuleks sisse wõtta palgaseadusesse, siis arwan mina, et kui teenija tuleb teenistusse, siis peab tema ka teadma, missugused temal õigused teenistusse astumisel ja wältusel on ja teenistusse minnes teab, mis tema teatud aja järele protsentide näol palga juurde peab saama. Kui härra Juhkam ütleb, et see siin sünnis märkida ei ole ja peaks palgaseaduses olema, siis on ometi Wene walitsuse 1916. a. teenistusseaduse kawas seesamane määr sisse wõetud ja seal on punkt 3, kus seletatakse, et teenijatele antaks wiieaastase teenistuse järele 10% palgalisa. (Wahelhüüded.) See seaduse kawa on 15. septembri 1916. a. seadus. (Aruandja J. Holberg: See oli elukallidus!) Kui Teie olete jurist, siis wõiksite lugeda seda, et siin on sõna sõnalt öeldud järgmist: Объявлено на обороте сего высочайше утвержденное в 16 день сентября 1916 года,

положение совета министров об осуществлении некоторых постановлений проекта о службе", siis ei saa siin palgalisa seadusest kõnelda. (M. Juhkam, tões.: See on sõjaaegne lisatasu!) Ei ole, nagu Teie arwate, sest seaduse nimetus on „устав о службе“ aga mitte Teie arwamiste järele elukalliduse seadus. (Wahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) Ma loen teile täpselt läbi, ja siin on öeldud järgmiselt: 3) служащие, занимающие должности, указанные в общем или особом расписаниях, пользуются с соблюдением условия, указанных в статье 4; лично присвоенными денежными из средств государственного казначейства прибавками в размере десяти процентов своего основного содержания; за каждое пятилетие службы... Tähendab, kui teenija oli teatud aja jooksul teenistuses, siis sai tema palgalisa. (M. Juhkam, tões.: Sõjaaegne lisatasu!) Teie wõite kõik öelda, et sõjaaegne lisatasu, kuid see nii ei ole. (Wahelhüüe aruandja J. Holberg'i poolt.) Kui Teie olete aruandja, siis Teil oleks tarwis olnud ka kõiki teenistusseaduste kohta käiwaid määrusi arwesse wõtta ja kokku koguda, siis oleks Teil selgem pilt olnud. Kui Teie jurist olete, siis Teie peaksite ometi teadma „Usakonenii i rasporjashenii prawitelstwa ot 4 oktjabrjä 1916 g. sa Nr. 269 st. 2110 otel. I.“ siis teaksite, mis on elukalliduse ja palgalisa. Luur'i ettepanek on sünnis teenistusseadusesse ja neil põhjustel peaks härra Luur'i ettepanek toetust leidma.

J. Luur (krst.): Ma pean natukene täiendama oma uut paragrahwi ja märkust järgmise märkusega: „Käesolew paragrahw ja märkus ei maksa õpetajate kohta“, sellepärast, et õpetajad saawad iga nelja aasta tagant palgakõrgendust ühe astme wõrra.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Kui siia paragrahwi on üles wõetud ainult ametnikud ja wabakohtadel teenijad ei ole mitte üles wõetud, siis just selle põhimõtte pärast, et wabapalgalised palgasaamise suhtes wõiwad käia kahte teed. Esiteks wõib neile teatud kategooriasse määrates riigi eelarwes ettenähtud kindlat palka maksta, ja teiseks, kui seda tarwidus nõuab, wõib neile kokkuleppel palka maksta. Kui meie siin

kindlasti ära fikseerime, et nad seaduses ettenähtud tasu saawad, siis wõtame neilt wõimaluse ära, mis mitte otstarbekohane ei ole.

Härra Gustawson, mina juba ütlesin Teile, et meie ei ole millegagi kindlustatud, et mõni ei taha ilma palgata teenistusse astuda. Et seda seadust painduwamaks teha, ja walitsusele wõimalust anda kokkulepet sõlmida, selles mõttes ongi see paragrahw tarwilik.

Mis puutub härra Luur'i parandusesse, siis pean kõigepealt ütleva, et kui härra Luur loeks § 15 redaktsiooni, siis peaks tal selge olema, et sellel paragrahwil ei ole muud kuj deklaratiiwne tähtsus, kuna palgalisa saab eriseadusega ära määratud. (J. Uibopuu, rhsw.: Siis Teie räägite teist keelt.) See põhimõte oli komisjonis arutamisel, ja komisjon tuli otsusele, et see on seadus, mis peab üldmäärused andma kõigi riigiteenijate kohta, ja siin ei saa niisugust eriküsimust lahendada hakata. Nii et härra Luur'i ettepanek wormilistel põhjustel ei saa selle seaduse juures käsitamisele tulla. Mis selle ettepaneku sisulisesse külge puutub, siis ei saa ühe paragrahwiga ära fikseerida palgakõrgendust aastate kaupa. Meie arusaamise järele peaks igal ametkonnal olema ise palgakõrgendamise, sest mõni teenistus on palju raskem... (Wahelhüüded J. Luur'i, krst. ja O. Gustawson'i, is. poolt.) ...ja kõiki ametkondi ühele järjele seada ei ole otstarbekohane. Ettepanek uue paragrahwi koht on palgaseaduses ja sellepärast ei saa ma seda ettepanekut toetada.

Juhataja L. Raudkepp: On tehtud kaks ettepanekut, rkl. Gustawson'i poolt on tehtud ettepanek § 15-das wõtta sõna „ametnik“ asemele „riigiteenija“; rkl. Luur'i poolt on ette pandud peale § 15-da wõtta uus § 15-a „Riigiteenijatel, nii ametnikkudel, kui wabapalgalistel, on ühe ja sama koha peal olles lisapalga saamise õigus aastate wäljateenimise järele ja seda järgmiselt:

pärast 5-aastast wahet pidamata laitmata teenistust 10% aastasest palgast; pärast 10-aastast teenistust — 15% aastasest palgast ja pärast 15-aastast teenistust — 25% aastasest palgamäärast.

Märkus. Palgaks käesolewa seaduse mõttes loetakse igasugune teenijaile maksetaw alaline rahaline tasu, wälja

arwatud erakorralised tasud ületunnitööde eest, sõidurahad, lisatasud iseäralikkude tööde eest, puhaskasust osasaamine ning käesolewa seaduse § 33 alusel maksetaw lisatasu.

Käesolew paragrahw ja märkus ei maksa õpetajate kohta.“

Sõna on rkl. Wain'il hääletamise motiivide kohta.

J. Wain (sd.): Härra Luur'i ettepanek käsitab palga kõrgendamist nendele, kes teenistuse astmetel ei ole ülendatud. Sel juhtumisel arwan mina, et härra Luur pooldab küll nende riigiteenijate ametikõrgendust, kes laitmata teeninud on. Laitmatuse mõiste jätame muidugi igaühe enese asjaks. Kujutame enesele pildi ette, et üks teenija oma laitmata töö eest saab järgmisesse kõrgemasse astmesse ülendatud. Tema palk ei tõuse selle tõttu aga mitte 10%. Teine aga jääb oma endisele kohale, hakkab aga 10% juurde saama. See on üks lahendamata küsimus, mis peaks lahendatama.

Peale selle on märkuses ära jäänud korteriküsimus. Meil on terve rida ametnikka, keda ka korteriga warustatakse, see küsimus on aga täitsa ära jäänud.

Kolmas küsimus, mille peale ma tähelpanu juhiksin, on see, et kui siin üldse räägitaks sellest, et riigiteenistuses olewad isikud saawad palgalisa iga wiie aasta järele ja eitatakse siin õpetajaid, siis nemad tulewikus küll oma palgalisadest ilma jääwad. Järelikult see

parandus, kui ta wastu wõetakse, tooks rohkem segadust kui kasu.

Juhataja **L. Raudkepp**: Hääletamise korra kohta on sõna härra Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Minu arwates tuleb hääletamisele § 15 ja kui see on wastu wõetud, siis tulewad läbirääkimised § 15-a kohta, sest see ei ole mitte parandus, waid iseseisew paragrahw. Kui § 15 hääletada ühes § 15-a, siis on see minu arwates kodukorra wastu.

Juhataja **L. Raudkepp**: On ettepanek tehtud härra Luur'i ettepanek § 15-a kohta wõtta arutamisele pärast § 15 wastuwõtmist. Selle ettepaneku wastu ei waielda. Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek, nimelt sõna „ametnik“ asemel wõtta sõna „riigiteenija.“ (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 18, wastu 23 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 15 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 15 wastu wõetud.

Et Riigikogu kaks tundi on töötanud, siis tuleks määrata waheaeg. Ma kuulen ettepanekut koosolekut lõpetada. Pannen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Selle ettepaneku poolt on 24 häält, wastu 19, seega on ettepanek wastu wõetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

